

4 frt 50 kr. o. é.
 az ára az alábbi tárgyaknak együttvéve:
 1 pár igen finom, valódi china-csész gyertyatartó.
 1 pompás szalon-petroleumlámpa.
 1 nagyserű, valódi ékszer vagy arany-szekerényke, igen elegáns kiállítva.
 1 szép női ékszer, és pedig: 1 pár igen finom fülbevaló, 1 mellűt, és két szép gyűrű.
 1 készlet legfinomabb, valódi talmi-arany gomb, kézelő és ingelejére.
 12 darab mindég fehérén maradó kanál.
 1 csinos varróegő aranybrouzából, varróituk számára főkkel a varróituknak.
 1 pompás varró-szekerényke, mindent tartalmazva, mit egy nőnek szíve csak kívánhat, ugyint: olló, ujjaszt-gyűrű, horogolód, tű-tartó, lyukasúró, varróituk s még sok egyébbel. — Ugy szintén
 1 teljes dohányzó-készlet, mely áll: egy igen finom pipából, 3 na-csész kupakkal, 3 különböző valódi szivarszálka, 1 dohány szelencze, 1 szivarka-gép, 10 könyv, valódi Job-szivarkapapírbel.
 Mindezt együttvéve felülről lefelé együtt csak 4 frt 50 kr.-ba kerül; postai szállítástól 50 krral több a ládért. Egyedül és csupán
a nemzetközi iparcsernokban
 Bécs, Praterstrasse, Nr. 16 2637

Altesti sérvben szenvedők

Sturzenegger Gottlieb Herisauban (Schweiz) egyáltalán ártalmatlan hatású sérv-kenőcsben meglepő gyógyserűt találunk, ép úgy altesti sérv mint méh-előesések ellen. Bizonyítványok és köszönő iratok a használati utasításhoz vannak mellékelve. Kapható fizekben 4 frt 3.20, szintűgy maga Sturzenegger G. által, mint szintén a következő rak-tárakban: **Budapestben Formágyi G.** gyógyszer. a boldogságos szűzhez. **Temesvárott Fesher I.** gyógyszer. a se-gélyző szűzanyához. **Zágrábban Mitlbach Zsigmond** gyógy-serűt. **Bécsben Weiss József** gyógyszer. a szerencséhez, Tuchlauben, 27. 2460—3

PURITAS

haj-íjtó tej.

A „Puritas” nem hajfesték, hanem a tejennő fűzadéka, mely majdnem azon csodálatos hatással bír, hogy ősz hajakat megifjít, azaz lassankint, még pedig legkezdőbb tízezer nap alatt ama színt visszahozja, melylyel eredetileg bírtak!
 A „Puritas” nem tartalmaz festék-anyagot. A haj festése szorított vízzel mosható, lehet főhőrel átvont vánkossan aludni és gőzfűdőt használni, a festéknek nyoma sem vehető észre, mert a „Puritas” nem fest, hanem ifjítja, és pedig a leghosszabb és ledrágább női hajszat és a férfi haját és szakállát.

ALKALMAZÁSA

A világon a legegyszerűbb. A tejet kezünkbe öntve, a haját addig dörzsöljük vele, míg egészen át nincs áztatva, s azt napokig két-szer ismételjük. Ebből áll az egész. Ha a haj eredeti színét vissza-nyerte, mi rendesen tíz vagy tizenkét nap múlva szokott bekövetkezni, akkor a további használat a tejek hetenkénti egyszeri beáztatására szorítkozhatik.

Egy üveg „Puritas” ára 2 frt (postai küldésnél 20 krral több) s készen van vagy utánvétel mellett kapható Bécsben:
FRANZ OTTO és TÁRSÁNAI, Mariakillerstrasse 38.

Budapestben: TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerésznél, király-utca 7.
 Budapesti Magyarországi követkéső gyógyszerészeinél:
 Arad: Rozsnyay Mátys.
 B. Csaba: Lang G.
 Debreczen: Göll Nándor.
 Eszék: Gobetzki József.
 Dienes J. G.
 Gyöngyös: Vozsary Tamás.
 Mersits Nándor.
 Győr: Vollenhofer P. G.
 Karancsés: Müller F. J.
 Károlyvár: Csiky Kristóf.
 Kassa: Hegedűs Lajos.
 Keszthely: Wünsch Ferenc.
 Kolozsvár: Valentini E. A.
 Kőszeg: Küttel István.
 Miskolc: Dr. Csáthy Szabó Ist.
 Nagy-Berekkerék: Kokits A. F.
 Nagy-Enyed: Binder Ágost.
 Nagy-Kanizsa: Prager B.
 Nagy-Várád: Molnár József.

Valódi eredeti Serail-Pasta, tapasztaltasszerűleg leg-hasznos, pattanások, arc-vörösség, bőráka, ráncok, májolt stb. ellen, minden évszakban biztos segélyt nyújt, és pedig káros követ-kezmény nélkül, különösen a bőr tisztátalanását eltávolítja. Ára 1 frt 50 kr.
Valódi eredeti Serail-bőr-íjítót-tej, keleti mosdó-dórná használatára, csipő, a bőrök tisztaságát frissességét köcsön-dőrná használatára, szorított vízzel mosható, lehet főhőrel átvont vánkossan aludni és gőzfűdőt használni, a festéknek nyoma sem vehető észre, mert a „Puritas” nem fest, hanem ifjítja, és pedig a leghosszabb és ledrágább női hajszat és a férfi haját és szakállát.
Valódi Serail-haj-növesztő-szer, Ezen világhírű balzsam teljes tulajdonságait azon anyagnak köszön, melyből készítették: ezen balzsam — mint semmi más — medveszőrből készült, annál fogva azon rendkívül erővel bír, hogy egész kopasz helyeken is a legdrágább haját növeszt. Egy elegáns nagy porcellán-jégely ára 2 frt o. é.
Valódi Serail-fejkorpa-szesz, az egyetlen szer, mely után az annyira alkalmatlan fejkorpát megsemmisít, valamint a simorkepősdőt a fejéből egyszerűen elhárítja. Egy üvege ára 90 kr. o. é.
Valódi keleti szakáll-növesztő-kenőcs, még fiatal férfiaknak is a legdrágább szakállt növeszt. Több ezer férfi ezen csodálatos szernek köszönhetően drágát. Ára 1 frt 60.
Valódi keleti haj- és szakáll-festőszer, barna és fekete hajnak előbbi természetes színt visszaadja, vörö, vagy szőke haját festés szerint barnára vagy sötét-feketére fest. Ára 3 frt 20 kr minden hozzá szükséges készlettel. (Össze nem tévesztendő az európai hajfestőszerekkel!)
Pasta Miracula, indiai növényzatrakból készült fehér ártal-matlan balzsam. Ha ezen balzsamból a bőr bármely részére, például az arcra, ajkakra stb. csekély mennyisé-get dörzsölünk, az esetben még természetes vagy beteges akadátság-nál, sőt diámetert korunknál is 20 perc alatt ama utáncsátlan, mintegy odahélt, virágzó s kálászó testünket (incarnat) idéz elő, melynek gyakorta csak felülről szőp és fiatal embereknek csodálunk, s mely sem izzadásg, sem többszörös törölgetés által el nem távolítható. Ezen kiűnő szer minden festőszernél többre becsülendő. Ára 1 frt 80 kr.
 A fentebb elírózott készítmények, a legelőkelőbb pipere-asztalainál nélkülözhetetlenek s az összes európai szépség-szerket fel-fülmű-ják, mert nemcsak nyugodt választott anyagokból készítenek, hanem közvetlenül a Kelet növényeiből vették és ezredveken át a Serail kiakrógos titkát képezték; egy világszerte ismert illatszer-vegyézi műhelyből erednek. Mustapha Effendi, csász. török udvari illatsze-rész Konstantinápolyban. Valódi és eredeti minőségben Európában csak az alábbi nevezett főraktárakban kaphatók:

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REISS B. urnál Budapestben,
 király-utca 46. szám, I. emelet.
 hogy minden megrendelésnek intéződik, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges bevétele vagy utánvéti illetékesítettnek. Minden cikk mellé a szükséges használati utasítás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A postán küldésnél csomagolás- és hajszegért 20 krral több számítatik. 1670

REICHARD LIPÓT

2617 Bécs, VIII. Alserstrasse 47.
 nagyban és kicsinyben, jól felszerelt raktár saját gyártmányokból, u. m.: levarrott paplanok perkal, rouge, cache-mir, selyem, stb. effélékből: ruganyos ág-betétet, párnázattal vagy anélkül, matrácok, szalmaszakok, párnatrucetek, flanel-takarók, pokróczok, futószőnyegek, stb.
 Irjeggzékek ingyen és bérmentre.

Az őszi és téli idényre

ajánljuk Jaquard, kankasus, ethele, neige, ohymborasa, grosvario stb. raktárunkon található

dívat- és selyem-kelmék,
 ugyintén a legújabb felöltöket, téli köpeny és kész ruhákat

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

ÁTS és TÁRSAI
 női dívat- és kész ruhák-raktára
 Budapest, Szervita-ter 6. 2:09

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre ... 12 frt, fél évre ... 6 *
 Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre ... 8 frt, fél évre ... 4 *
 Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre ... 6 frt, fél évre ... 3 *

48. szám. — 1876. Budapest, november 26. XXIII. évfolyam.

VISSZATEKINTÉS A IX. NEMZETKÖZI STATISZTIKAI KONGRESSZUSRA.

Míg körülöttünk csaknem minden oldalról a háború veszfellegei vonulnak összebb-összebb, s már-már azt kell hinnünk, hogy fejünk fölött is fel fognak tornyosulni: jól esik egy pereze visszapil-

lantanunk a béke áldásos munkájára azon a téren, a melyen a kozmopolitást leg-kevésbé tagadják a nemzetek. A tudomány tere, míg nemzeti elfogultság és ellenségeskedés alaptalan elméleteket nem gyárt politikai és nemzetgazdasági jogt-lanságok erőszakos igazolására, mindenkor a békés fejlődés véle, s itt még a harcok is csak a tudósok hiúságán és más gye-ngein ejtenek sebeket.

A statisztika meg éppen kiválólag a békés fejlődés tudománya, melyet csak hosszas anyaggyűjtés, pontos számbavétel s az adatoknak a tényállással való többszörös és mindig lelkiismeretes összeha-sonlítása után lehet biztossá tenni. S e hosszas észleletek, szabatos leírások, pon-tos számbavételek, újabb és újabb ellen-őrző egybevetések s mindezeknek a szen-vedélytelen számok alakjába foglalása csak

SEMÉNOFF PÉTER.

KELETI KÁROLY.

Háztartásoknak
 ajánlatik a legjobb poroz
LOUISENGLÜCK-SZALONSZÉN
 50 kgr. zsákokban pinczébe szállítva a frt 1.05, egész fuvarban a frt 1,
Gutmann testvérek köszén-telepei.
Zweig Lajos, mérleg-utca 2.
 2379

Tíz év Magyarország legújabb történetéből.
 1840—1849.

KERÉGYÁRTÓ ÁRPÁD, budapesti magy. kir. egyetemi tanár által.
 I. osztály. A reformi és nemzetiségi küzdelmekről a szabadságharc kezdetéig. (8-rét VIII: 320 lap.)
 II. osztály. A szabadságharc kezdetétől annak végéig: (8-rét 444 lap.)
 Ára a két osztálynak fűzve 3 frt.

béke idején lehetségesek igazán, midőn mind az adatok szolgáltatását legkevesebb szervenél és előítélet igazgja, mind a világ állása, melynek képét számokba akarjuk foglalni, legszokottabb, legnyugtatóbb, s így a számokban foglalt fénykép fölvetelére legalkalmasabb, mind magokat a feldolgozó tudósokat legkevesebb érdek és mellékletet vezet felre. Csak hazánk történetéből is ismerjük a politikai tekintetek szerint, megrendelésre készült tudományt a történelem terén, mely Magyarországot már Zsigmond király és Albert alatt úgy írta le, mint az osztrák birodalom tartományát, holott ez osztrák birodalom csak negyyszáz évvel azután alakult; ismerjük az elfogultság és ellenséges indulat hatását a statisztika terén is, mert az ötvenes évek népszámlálása milliókat törölt ki Magyarországon a magyar ajkúak sorából.

A politikai, nemzetiségi és más tekintetek, melyek a tárgyalások igazság kiderítését és megállapítását mindig nehezítik, lassanként háttérbe szorulnak azon az uton, melyre a statisztikai tudomány akkor lépett, mikor a nemzetközi kongresszusokat megkezdte. E kongresszusok nem eredménytelenül működnek; mutatja ezt az a körülmény is, hogy irántok az érdeklődés épen nem csökken, sőt folyvást emelkedik s maga a nemzetközi statisztikai kongresszusok szervezete is folyvást fejlett 1853. óta, midőn az első kongresszus Brüsszelben megtartott. Az 1869-dik évben Hágában tartott nemzetközi statisztikai kongresszus, mely a munkafelosztás alapján tervezte a nemzetközi statisztika megalkotását és az egyetemes statisztikai tudomány fölötti felügyeletet, egyike a legfontosabbaknak, mert a munkálkodásbeli eljárást, a tudomány nagy előnyére, lényegesen tökélyesítette. Ez ülés épen a hetedik volt, s a hetes szám szerencsés számnak bizonyult Magyarországra, mert ekkor vettünk részt először a nemzetközi statisztikai kongresszusban, s az akkor újra alakult fiatal magyar államnak és a magyar statisztikai tudománynak két képviselőjével, Keleti Károlyval és Hunfalvy Jánosval, mindjárt az első megjelenéskor becsületet vallottunk. A munkafelosztás elve szerint mindjárt megbízatást is nyertünk, mert, tekintve hogy Magyarország maga is tekintélyes szőlőművelő és bortermelő ország, egész Európa szőlőszeti statisztikájának kidolgozását a kévrrel azelőtt alakult fiatal „magyar statisztikai intézet”-re bízta a hágai kongresszus. A munka statisztikai intézetünk főnöke, Keleti Károly vezetése alatt el is készült a várokozásnak megfelelő, nagy terjedelmű, czélszerűen berendezett s könnyen áttekinthető kimutatásokban tüntetve fel a gazdaságot az ágának állását.

A VIII-ik nemzetközi statisztikai kongresszus, mely Szent-Pétervárot tartott meg 1872-ben, ismét haladást mutat a szervezkedés és munkafelosztás tökéletességében. A kongresszus állandó bizottságának („commission permanente”) alakítása ekkor történt, s feladatát tüzetten intézte, befejezve azon munkálatokat, melyek a megtartott kongresszus után félben maradtak, s előkészítve a szükséghez képest az új kongresszus megtartásához szükségeseket. Az állandó bizottságnak a szeptentvári kongresszus fő rendezője, az orosz Seménoff Péter volt, egy szőlő-

ván, teremője s első elnöke is ő lett, s ez állását mindaddig megtartotta, míg a jelen évi budapesti nemzetközi statisztikai kongresszus megtartása után tisztiz Keleti Károlyra szállott át. Ez állandó bizottság csaknem minden évben tart üléseket, s a tudományos mozgalmakat figyelemmel kísérve és számba véve, évről évre tisztázza a következő kongresszus munkakörét és munkatervét, melynek kivételéhez az előkészítés eszközei iránt utasításokat és megbízásokat ad azon állam szervező bizottságának, a melynek kebelében az új kongresszus tartatni fog.

A szeptentvári kongresszuson a magyar küldöttek meghívására Budapest jelöltetvéni a IX-ik nemzetközi statisztikai kongresszus székhelyéül, az állandó bizottság a magyarországi szervező bizottságnak adta megbízásait 1873-ban Bécsben, 1874-ben Stockholmban tartott üléseiből, s 1875-ben Párisban rendes ülés helyett tartott értekezletéből.

A keleti háború véres drámájának első felvonása már javában folyt, mikor aug. 29-én megérkeztek a statisztikusok Budapestre. Még jókor volt a kongresszus határideje, s a nemzetközi politikai tekintetek épen nem zavarták a tudósok munkáját. Ma már a párisi egyetemes nemzetközi kiállítás iránt nem egy állam bizonytalanságban van: vajon részt vegyen-e s részt vehet-e benne az európai hadi korszulódések általános zavara miatt. Még a nyáron volt elég higgadság a tudósokban, s elég nyugalom az összes európai mivelt államokban arra, hogy politikai okok épen nem gátolták a IX-ik nemzetközi statisztikai kongresszus szerencsés és sikeres lefolyását. Még akkor, minden politikai tekintetek beletársítása nélkül, teljes tárgyilagossággal vett részt a tudomány munkájában Oroszország képviselője, Seménoff Péter is a statisztikai tudomány munkáiban, ugyanakkor, mikor honfátarsa, Csernájef már Alexinác mellett harcolt oly ügyben, melyet azóta sok európai államban más szempontból ítélnék meg, s azóta más fejleményeknek adott helyet, úgy hogy a drámai érdek a következő második felvonásnál már fokozottabb, a bonyodalom nagyobb s a küzdelem tetemesen szélesebb körű lehet a játékokban, s természetesen a szenvedélyek is általánosabban fel lesznek izgatva. Ugy fordulhat, hogy a szemünk előtt még folyvást homályba burkolt nagy fejlemények oly helyzetbe hozzák Európát, hogy a közelebb megtartandó statisztikai kongresszus néhány év múlva sem fog a béke és higgadság azon nyugalomával megtartatni, melynek mi az idén tanui voltunk, s melynek egyik fő előmozdítója volt Seménoff diplomatához illő higgadt, ndvarias modora és tárgyilagossága eljárása is.

A lefolyt statisztikai kongresszusnak e sokat emlegetett s a magyar közönség előtt minden esetre egyik legérdekesebb alakja: Seménoff Péter orosz államtanácsos, a csillagászat mestere, már az ötvenes években nagy hirt-nevet szerzett kiválóan érdekes és fontos fölfedező utazásai által, melyeket Közép-Ázsiában az Ili folyó tájékán tett. Ő mászta meg legelőször, 1857. június havában a Thian-San csucsat, a mi utazó szenvedélyét is jellemzi. Ő az elnöke az orosz földrajzi társulatnak, s elnöke egy szersmind az oroszországi központi statisztikai bizottságnak, mely a mi statisztikai tanácsunknak felel meg. Sajátképeni

orosz irodalmi tevékenységét, be kell valanunk, kevésbé ismerjük, de elég méltányolni valót találhatunk már azon tevékenységében is, melyet a nemzetközi statisztikai irodalomban, főleg annak népességi, közegészségügyi, graphikai ágaiban kifejtett, s ez érdemei mellett is ki kell emelnünk munkásságát az 1872-ben tartott szeptentvári kongresszus szervezésében. Az állandó bizottság szervezete — mint említettük — töle származik, s már eddig is életrevalónak bizonyult. A budapesti kongresszuson is kiváló szerepe volt. Tudományos szempontból megemlítjük, hogy az első (elméleti és népességi) szakosztály üléseit Seménoff vezette, a negyedikben (föld- és erdőművelés) pedig a meteorológiáról irt kitűnő jelentéssel vett részt. Az egész kongresszuson ugyszólván ő vitte a diplomata szerepét: ő választott az elnök, József főherczeg megnyitó beszédére, ő javasolta a hódoló feliratot a sürgönyre, melylyel a király magyar fővárosában üdvözölte a külföld képviselőit. De már az alföldi és al-dunai kirádlásban nem vett részt, mert közvetlenül a kongresszus bezárta után Brüsszelbe hivatott meg a belga király által egy tudományos értekezletre, mely Afrika belsejének kikutatása iránt szándékozott tervjavaslatot tenni a király fölhívására.

Seménoff a nemzetközi statisztikai kongresszus állandó bizottságának elnökségét egy ndvarias nyilatkozattal adta át Keleti Károlynak. Szóba jött, hogy az állandó bizottság elnöksége Keletire, mint a budapesti kongresszus fő-rendezőjére s a magyar statisztikai hivatal főnökére szállva, Seménoff ne alelnök, hanem társelnök czim alatt működjen közre a két kongresszus közötti teendőkben. Keleti alatt — mondá Seménoff — bármely minőségben, akár mint közlegény is szívesen működik.

De Keleti Károly nemcsak ndvariaságból nyert elismerést a IX-ik nemzetközi statisztikai kongresszus tagjaitól. Mind a tudományos előkészületek, mind a kongresszus lefolyása iránt tett intézkedések, mind a kongresszusi tagok részére rendezett mulatságok s ezeknek koronája: az alföldi és al-dunai kirádlás, teljesen kielégítették a külföldiek igényeit, melyek pedig Szent-Pétervár után ugyancsak magasra voltak fokozva. Hunfalvy János, Kőrösi József és mások szintén osztoznak azon elismerésben, melyet a magyar statisztikai tudomány ez alkalommal nyert, de a kongresszus szervezésének és rendezésének fő érdeme Keleti Károlyt, a magyar statisztikai hivatal főnökét illeti. E tevékeny tudós és előkelő államhivatalnok arczképét és élettrajzát néhány évvel azelőtt már egyszer bemutattuk olvasóinknak; most tehát röviden csak a következőkben adjuk elő pályája ismertetését.

Keleti Károly 1833-ban született Pozsonyban Tanulmányait a forradalom, melynek harcaiban már 16 éves korában részt vett, megszakította s a gazdasági pályán tett kísérletet Aleuthon, József nádor örökseinek uradalmában. Majd a hivatalos pályára vitte őt a kénytelenség, hogy a besoroztatás elől meneküljön, s mint hivatalnok végezte a bölcsészeti és jogi tanfolyamot. Hivatalát elhagyva nem sokára megtalálta mostani működése körét, s nemzetgazdasági tanulmányait Baudrillart jeles kezikönyvének átdolgozásával nyitotta meg. Ekközben a hírlapoknak is dolgozott, s a magyar földhivatalintézetnél is hivataloskodott s irodalmi működésének eredményei a „Budapesti Szemle”-

ben és a magyar tudományos akadémia „Statisztikai és nemzetgazdasági közleményei”-ben jelentek meg. 1865—66-ik évben b. Eötvös lapját, a „Politikai Hetilap”-ot szerkesztette, s ugyancsak Eötvös mellett, mint az újra életű országos iparegyesület elnöke mellett, működött, mint az egyesület igazgató-titkára s később mint alelnöke.

1868-ban választott az akadémia második (történelmi és államtudományi) osztályában levelező tagnak nemzetgazdasági tudományos működéséért. E tudomány működés azóta is tovább folyt és pedig ekkor már, hivatalos állásával kapcsolatosan, a statisztikai téren érvényesült legkiválóbban. A kiegyezés után az Andrássy-minisztérium megalakulásakor ugyanis osztálytanácsossá lett a földművelés-, ipar- és kereskedelmi minisztériumban, s egyszersmind az általa szervezett országos statisztikai hivatal vezetésével is megbízott, s ez állását, mint miniszteri tanácsos, a statisztikai hivatal önálló és szélesebb körű újra szervezése után is megtartotta.

A tudományos téren jó hatása volt az 1867/8. és 1868/9-iki tanévek alatt a pesti tudomány-egyetemnél általa megindított statisztikai tanfolyamoknak, míg más oldalról az 1869 és 1870-ben vezetése alatt végrehajtott országos népszámlálás nagy munkája, nemcsak az anyagot gyűjtötte össze számára, hanem annak feldolgozására is ösztönözte. Így ott létre „Házánk és népe” czimú kitűnő munkája, mely a társadalmi statisztika terén nagy fontosságú munka irodalmunkban s mint ilyen az akadémiai rendes tagságot és a kétszáz aranyos nagy jutalommal való kitüntetést is megszerezte szerzőjének.

Mint már említettük, Hunfalvy Jánossal, a magyar statisztikai tudomány állami képviselője gyanánt 1869-ben és 1872-ben Hágában és Szent-Pétervárott megjelent a nemzetközi statisztikai kongresszusok, s mint a nemzetközi kongresszus szervező bizottságának egyik alelnöke lankadatlan tevékenységgel intézte és irányozta az előkészületek teendőit. Időközben, 1875-ben a párisi földrajzi kiállításon első rendű érmet nyertek munkái, s az angol „Statistical Society of London” czimú szaktudományos társulat is tagjává választotta. „A gyakorlati statisztika kézi könyve”, mely szintén a múlt évben jelent meg töle, szintén a statisztikai tudomány felvirágoztatására törekszik, egyrészt meg akarván ismertetni mindenki a statisztikai anyag gyűjtése körüli teendőjét, másrészt meg általánosabbá akarván tenni a közönségben a statisztika fontosságára iránti meggyőződést.

A jelen évben lefolyt statisztikai kongresszus üléseiről, lapunk szeptember havi számaiban részletes tudósításokat közöltünk, s így olvasónk emlékezhethet még a sikerre, melyet a külföldi állami küldöttek és szaktudósok kivétel nélkül elismertek. Mai számunkban is közlünk ismertetéseket azon hírlapi tudósításokból és hivatalos jelentésekéből, melyeket a budapesti nemzetközi statisztikai kongresszus külföldi tagjai már eddig is közre bocsátottak. A kongresszus tagjai emlékeztetes kirádlásának két nevezetes színhelyét, Mezőhegyest és Resiczát, pedig két nagyobb képesportozatban és szakavatott tollak leírása szerint ismertetjük.

Mind ezek bizonyoságot tesznek arról, hogy a nemzetközi statisztikai kongresszusnak mind tudományos része, mind az utána következő kirádlás megfelelő a hozzá kötött várakozásnak, s ily módon az elismerést, melyben oly bőven részesült a fő rendező: Keleti Károly valóban meg is érdemelte.

Mezőhegyes.

Van egy mondás, melyet gyakran hangoztatunk, de nem igen emelünk érvényre, és e mondás az, hogy „Magyarország mezőgazdasági állam”, s ezért itt a mezőgazdasági érdekeket kell első sorba helyezni”. Ezt mondjuk mi, mondják a gazdák, de hogy egy ágat kivé-

első helyre állíthatnánk, azt legkevésbé sem tapasztaljuk, pedig azon egy ág, melyet kivétel gyanánt említettünk, világosan bizonyítja, hogy a hazai mezőgazdaságunkat lendítő befektetések mennyire gyümölcsözők, kivált ha a befektetés avatott kéz által eszközöltetik.

A fent értett ága hazai mezőgazdaságunknak a lótenyésztés. De e tenyésztési ág nál fontossága miatt szükséges is a támogatás; szükséges legelőviszonyaink miatt; szükséges, mert a földművelés jobb erőfeszítéket követel, melyekkel a talajnak jobb megmunkálása eszközölhető, és a belterjes gazdasági üzlet olesőbb volta miatt a gépekkel való művelés segélyével életbe léptethető legyen; megköveteli a támogatást lótenyésztésünk véderőnk szempontjából; végre pedig azért, hogy a tenyész-eredmény eladásából pénz hozzon a gazdának.

Hogy a tenyészanyag mennyisége és minőségénél fogva a támogatást, sok tekintetben a gyámokadást igényli: azt tudjuk. Lovaink minősége — belátjuk — a javítást nagyon megköveteli, és a mennyiségben, a lovak számában gyökeredzik e tenyészág fontossága. Ez követeli, hogy a támogatás szakavatott terv szerint, nagy szabásu legyen, és erélylyel hajtassék végre.

Hazánkban 5600 négyyszög mérföldön 15.417,000 lakos mellett van 2.158,000 ló, esik tehát egy négyyszög mérföldre 385 és 1000 lakosra 140.

Ez lenne a ló-létszám. Ha ez mind megfelelő tenyészanyag lenne, mely az előbb elmondott czélok egyikének vagy másikának megfelelő, ha ez anyag szakértő tenyésztők tulajdona volna: akkor Mezőhegyesnek nem volna oly fontos földadata, mint van jelenleg, t. i. hogy hazai lótenyésztésünk általa emeltessék.

Lovaink tehát még korántsem felelnek meg ohajtásunknak. Tenyésztőink — egyes kivételeket nem számítva, — nem bírák a szükséges szakértelmet; hogy ez meg legyen, részben ezért is állítottak az ily ismeretek terjesztésével is foglalkozó gazdasági tanodák; s hogy az első kíváncsalom teljesüljön, hogy tenyészanyagunk javuljon: ezért támogatattik közvetlenül hazai lótenyésztésünk, mely támogatás szükséges, de csak akkor nevezhető igazán jónak, ha maga magát idővel fölszorgassék teendő.

Hogy ezen utóbbi földadat eléressék és az állam terhelhetése — mit a lótenyésztés támogatása reá ró — fokról fokra csökkenjen, minden vidék az ott létező lovak minőségéhez mért azon fajtájú méneket kell hogy apaállatokul nyerjen, és ezek addig adandók az illető vidéknek, míg bizonyos egyformaság nem létesült és egy határozott jelleg nem fejlődött ki a lovak között.

Hazánkban ez utóbbi földadat meglehetősen bajos dolog, még pedig azért bajos, mert a létező anyag sem eredetét, sem jelenlegi minőségét illetőleg nem azonos. Van nekünk kis hegyi lovak és északi és keleti Kárpátokban; van szittya eredetű lovak, melybe — már régebben — a keleti vér is belé keverődött. Vidékenként előfordul a spanyol jelleg; nagy területen a nagyobb német ló van elterjedve, melyet a német betelepülő magával hozott; de nyugaton az alpok lova, a noriai is tért nyert és mint kiválóan fontos anyag szintén nagy figyelmet érdemel. Van végre még angol lovak is.

E sokfajtaságra kell az államnépességnek tekintettel lenni, ezeknek megfelelő, javításukat eszközölő apaállatokat kell addig, míg arra szükség van, szolgáltatni. És mert magántenyésztők nem nyújtanak biztosítékot arra nézve, hogy ha kell, egy századon át egy vért fognak tenyészíteni, melylyel a jelleg egy tenyészvidéken egyfajta tehető: szükséges az államnépesség, sőt azt nélkülözhetetlennek mondhatjuk.

Az államnépességből a tenyészített ménnek négy éves korukban az állami méntelepekbe adatként és innen osztatnak be tenyészkerületeikbe az ottani lófajtakörnek megfelelőleg.

Az országos lótenyésztésnél a végrehajtás a legfontosabb és legnehezebb földadat, melynek lehető legjobb eszközölése annak idején sok gondot adott, de ma már e földadat is részben megoldottnak tekinthető, és erre a földművelés, ipar és kereskedelemügyi m. kir. minisztérium az alább leírt utat követi.

A legjobb szakértőkből, kik a lótenyésztést és annak érdekeit minden tekintetben ismerik, létesítették egy központi lótenyésztési bizottság,

mely tanácsával a kormányt támogatja és azt a lótenyésztés érdekeinek megvédésénél elősegíti. E tanácsadó testületen kívül szükség van végrehajtókra, kik az egyes vidékek szükségét, az ott levő tenyészanyagot és az egyéb viszonyokat ismervén, az apaállatok kiválasztását megajtván, a tenyésztestet csakugyan eszközöljék. Ezek a vidéki lótenyésztési bizottságok és a siker jörésében ezek üdvös tevékenységétől függ.

E vidéki lótenyésztési bizottságok díjaznak a lókiállításokon a haladást bizonyító kisebb tenyészőket, s őket egyszersmind oktatják és jó tanácsesal támogatják; e bizottságok választják ki a méntelepekből a vidékeknek megfelelő apaállatokat és osztják be a tenyészterület állomására.

A mondottakból elég világosan kitűnik, hogy a tenyészbizottságoknak mily fontos, mily hasznos hatáskörök van, és örömmel jegyezzük föl, hogy több ily bizottság működése már is nagyon örömdetes sikert mutathat föl.

Az állami méntelepek törzshelyei: Székes-Fehérvár, Nagy-Körös, Debreczen, Seps-Szent-György és Varasd.

E törzshelyeknek vannak fiók-telepjei, melyekben a törzshelyekkel együtt 1800 mén van, melyek körülbelül 500 állomással mennek, hol 60,000 kanca fordul meg egy idény alkalomával.

Hogy az állomás hasznát a szegényebb tenyésztő is élvezhesse, a díjak csekélyek, fél-évről 1 és 5, telivéreknél pedig 5—15 forint közt ingadoznak.

Az államnépesség főfeladata e szerint az, hogy a méntelepeket ménekkel ellássa, de ezek létszáma magántenyésztőktől szerzett ménnek által is gyarapíttatik. A méntelepek szükségletére tehát kellő számu anyaggal bíró ménesekre, de hazai lovak különfelesége miatt az államnépességben a fajtaknak megfelelő lótorzsókra van szükség, melyek által a kívánt előmenetel csakugyan eszközölhető legyen.

Államménés van az országban négy: 1. arabs telivér és félvérek Babilónán; 2. angol telivér, félvér és norfolk számára Kisbérén, mely ménés a múlt nyáron a „Kisbér” nevű mén által világhírré tett szert; 3. a kisebb hegyi lovak javítása és a régi erélylyel jelleg föllevenítésére Fogarason tenyésztetnek a Conversano és Majestoso törzsök, ez tehát a harmadik vagyis hegyi ménés; végre 4. Mezőhegyes, melylyel most már közelebről foglalkozhatunk.

E kissé körülményes bevezetés után képzelje a tisztelt olvasó, hogy Orosházról kocsin együtt utazva, az imént mondottakat elbeszélvén, elértük Mezőhegyes akácokkal sűrűn beültetett határát, melyen túl fasor vezet a pusztá belsejébe.

Ilyen fasorok szelik át minden irányban a szép pusztát, ezek mellett terülnek a gazdaságok szántóföldjei, melyek között legelők vannak lovak és marhák számára, és mindig bizonyos távolságokban — mint a sik pusztára dobott bokréta, tőri meg a vidék jellegét képező egyenes vonalt egy-egy mesterasséggal, roppant fáradalommal létesített gyönyörű kis erdő.

Ha így az említett fasor végére érünk, behajtanánk Mezőhegyes kapuján és a pusztá törzshelyének közepén megállapodnánk, mi is valószínűleg úgy nézünk, mint a statisztikusok, bennünket is ott ezen intézet derék, szeretetre-méltó parancsnoka, Horváth János ezredes ur fogadna, és minthogy ő bizonyára készörömet engedélyt adna a látónalók megtekintésére, tovább haladnánk és megnéznék a látónalókat.

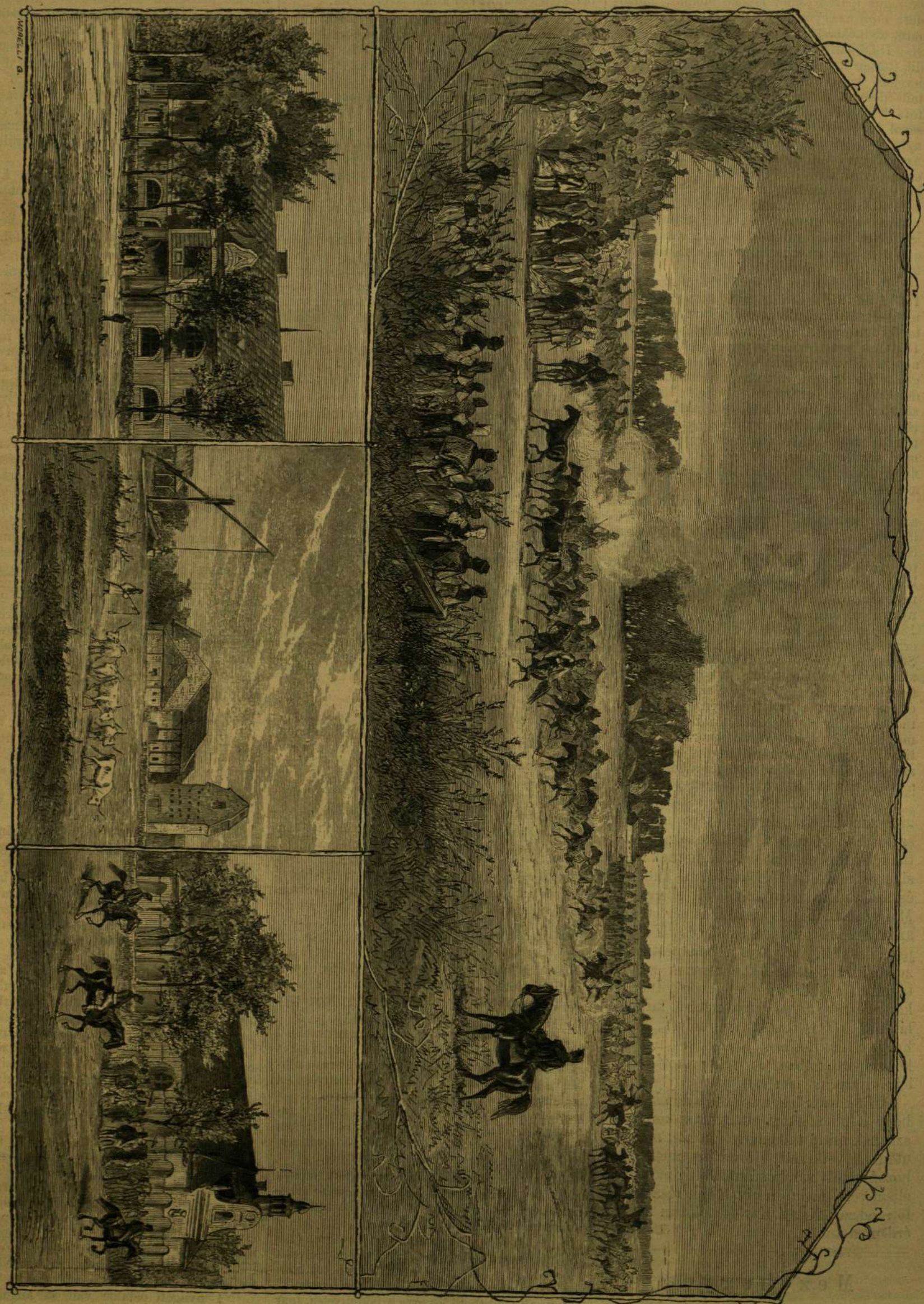
Először is a törzshelyet, Mezőhegyest tekintjük meg, mely körülbelül a pusztá közepén fekszik.

A törzshely maga kétfelé oszlik, az egyik a ménés, a másik a mezőgazdaság czéljainak megfelelően használtatván.

Az első részben vannak: a parancsnok laka, mellette jobbról-balról a legénység laktnyai és a tiszt lakok, a lovarda, a ménistállók, a tulso oldalon a posta, igaz-istállók. Az északi részen van a nagy vendéglő és ezzel szemben a jól berendezett állatkóroda, melyet Neumann főállatorvos szakavatottsággal vezet.

A nyugoti oldalon van az angolkert és benne a kaszinó. A déli részen van a czélszerű kórház, a templom, és ezzel szemben a mintaszerűnek nevezhető iskola.

A keleti oldalon terül a gyárvaros; itt van malom, sütőde, itt vannak a bogárné, kovács és

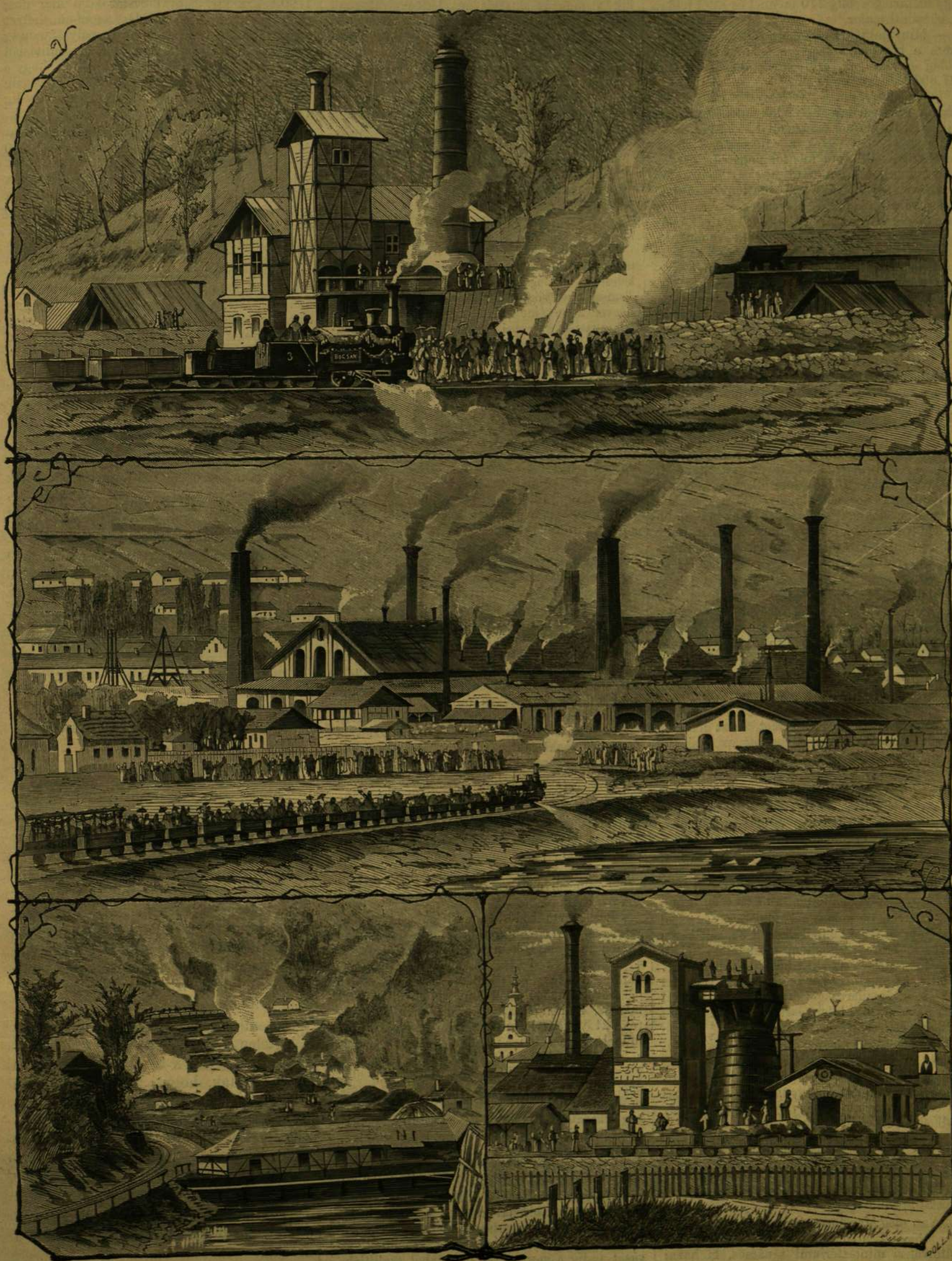

A MÉNÉSPÁRANOSOK LAKA.

A MÉNÉSEK BEJUTATÁSA A STATISZTIKAI KONGRESSZUS TAGJAI ELŐTT.

MEZŐHEGYES.

TELL LOVARDÁ. (MÉNÉK ELŐVEZETÉSE.)

COAKS-ÉGETŐ.

KAVARÓ-ÉS HENGER-HUTA.

OLVASZTÓ-KEMENCZE (BOGSÁNYBAN).

FASZÉN-ÉGETŐ.

RESICZA.

lakatos műhelyek, gépraktárak és javító színek, szóval Wesenauer mester, ki az általa egybeállított ekeről lett hírneves, itt uralkodik.

Ez előtt, az utjából oldalkán, vannak a tiszt lakok; itt van egy kis emelkedésen a vásártér, egy méntelepesszály 110 ménnel és attól jobbra a központi major.

Mint említettük, a törzshely a birtoknak majdnem a közepén fekszik, s e körül terülnek a többi gazdaságok, melyeknek összes területe 27.897 katasztrális hold.

Mezőhegyesen a tevékenység két irányu. Egyik mezőgazdasági teendők intézésével foglalkozik. Ez termel takarmányt, abrakot, szolgáltatja a méneseknek a szükséges szalmát, törekszik az üzlethől mentől nagyobb jövedelmet hajtani, de ezen kívül még egy fontos földadata van, melyvel hazai állattenyésztésünk javára működik, t. i. ápol és tenyészt egy szarvasmarha-törzset, a Csáky-féle gulyát, mely hazánkban egyik legkiválóbbnak mondható, ebből évenként 60—70 darab tenyészbika jut a mezőgazdálkodóknak, melyek Mezőhegyesen elárvereztetnek, és melyek közül részletfizetésre községek is szerezhetnek kitűnő tenyészanyagot.

A második és fontosabb ág Mezőhegyesen a ménes vagyis a lótenyésztés, mely az összes tevékenység központja.

Mária Terézia királyné volt az első, ki hazánkban a lótenyésztés emlésére nagyobb mérvű intézkedések által is hatott; ő kezdeményezteté az állami lótenyésztést, iskolát létesített támogatására, de ez eszmék megtestesülése, a gyakorlati kivétel részben csak József császár alatt 1785-ben következett be, midőn Csekonits vezérőrnagy bizott meg a kivitellel. Csekonits rendezte be a mezőhegyesi ménest, mely eleinte az országos lótenyésztésnek, később katonai célokra szolgált, s csak az újabb időben nyerte meg ismét fontos feladatát, hogy közvetlenül s kizárólag hazai lótenyésztésünknek legyen istállója.

Most annak szolgál, még pedig a lehető legjobban, és az ott levő 400 anyakancza, 130 tenyészmen és szaporulat, szóval az egész lólétszám, mely 2000 darabra tehető, az ország javára szakavatottan kijelölt uton tenyésztetik.

Mezőhegyesen telivér tenyésztés nincs, de vannak szilárd félvér törzsek, melyek a következő ménesosztályokat képezik.

Félvér arab, *Shagya*, szürkék, jó kocsis és könnyebb hűtás lovak; ezeket, mint halljuk, Babilnára fogják áttenni, hogy ott az arab félvér ménesbe oszlassanak.

Gidran sárgák, hazánk állattenyésztésének egyik gyöngye, ennél a tenyészszél egy oly félvér törzs létesítése, mely nehezebb lovas alparipákat és a gazda számára erős mozgékony, munkás lovakat szolgáltatasson. E cél — elmondhatjuk — el van érve, és azt hisszük, alig lesz egy hamarjában lótorzs, mely a szakértő szemlélőt inkább meglepné, és a nem szakértőt is jobban gyönyörködtetné, mint ép ezen lovak.

A harmadik ménes a *könnyű és nehéz angol félvér*, általában pejek; ennél sikerült az, mit kevés tenyésző ért el: létesíteni maradandó félvér törzset, melyek az ehez kötött kívánalmakat betöltik, az angol eredeti félvérekkel a versenyt kiállják, s verszilaródságot nyerve, mint jellegzetes adók az ország lótenyésztésében hasznosan hatni képesítettek.

A negyedik ménes: az egyesült *Nonius* ménes, Mezőhegyes nagy urai, carossierek, még pedig szépek, melyek imponans test mellett mozgékonyak és különösen mélytalpban nem hagyják cserben az utast, de városban is bármely uralkodó díszfogattát képezhetik.

Az utóbbi ménesből került tenyészmenek hazánk csak azon vidékein alkalmazhatók, hol már nagyobb lótermel létezik, az az ugynevezett Bánságban, valamint a Dunántúl nagyon keresett apaállatok.

Van még Mezőhegyesen egy ménes, melyet *igás ménesnek* hívnak. Ezzel Kozma Ferenc földmívelési minisztériumi tanácsos, ki hazai lótenyésztésünk körül már oly sok érdemeket szerzett, egyenesen a mezőgazdának törekszik használni az által, hogy egy gazdasági igáslótörzset kíván létesíteni. E ménesben e cél elérésére kiválóan norfolk-mének használtak.

Ezek azon ménesek, melyek az évjáratokkal, azaz a kancza- és ménesikókkal egyetemben a mezőhegyesi tenyészállományt alkotják,

mely a statisztikai kongresszus Mezőhegyesre rándult tagjainak bemutatott.

Azon jelenet eredetije, melyet a művész itt képünkön előnkbe tár, azok előtt, kik látták, kétségkívül felejtethetetlen fog maradni, s azok, kik a magyar pusztát miveletlen sivatagnak képzeltek, más nézetet tértek vissza hazájokba. El fogják ismerni, hogy Mezőhegyesen a mezőgazdaság kulturája tekintetében máris sok történt, és a kik az európai lótenyésztéseket ismerik, azt is el fogják mondani, hogy a mezőhegyesi ménes egy páratlan kincs, melyet Magyarországnak minden kitelhető módon ápolni kell.

Tormay Béla.

Az osztrák államvaspályatársaság resiczai telepe.

A mint a budapest-bazási vaspályán Temesváron alól a vojteki állomásnál a fővonalról keletnek a bogsányi mellékpályára lépünk: Temes megye sikáiról két órai ut után Krassó hegyei közé emelkedve, érjük el az osztrák államvaspályatársaság nagy területű jörszágait, melyek összesen 22.623 négyszög mérföldet, vagy 226,232 (1600 □ öles) holdat tesznek ki, s részben szántóföldekből, rétségből s legelőkből, nagyobb részt azonban erdőségekből állanak; de különösen kőszén és vastelepeikről nevezetese, s egészben számos gyár- és ipargyáratot képeznek. Kőszén és vason kívül van e vidéknek reze, ólma, szőlő és aranya is.

A vojteki mellékpályá, mely 6.24 mérföld (= 56 kilom.) s 1874-ben készült el, csak Német-Bogsányig visz beünnit. Ezen túl jól készült kőuton jutunk el Resiczáig, mely a moraviczai, dománi, szekuli, tirnovai és ferenczfalvai gyármunka központja, s a tulajdonos társaságnak legjelentékenyebb ipar- és gyártelepe.

Resicza hegyektől környezve, nagymunkával a hegyek kövéből vajt tisztán fekszik, melynek központját a tisztartási emeletes épület teszi, hol a körülete eső gyárak és műhelyek irodái egyesítve. A tisztartási épületet jegenye-fák veszik körül, s közelében egy szép templom, a paplak, postaház, szálloda s más társulati épületek állanak. Tul ezeken mintegy 150, köztük több emeletes szép magán ház van. A társulati épületek közt ki kell emelnünk az öntődet, a faszen- és vaskő-raktárakat, a lakatos, asztalos, kovács, felszerelési s egyéb műhelyeket, melyekben a vízerővel hajtott asztalos-műhelyi gépeket kivéve, mind gőzerőjű gépek alkalmaznak; végre a társulati munkás házakat, melyekben mintegy 4500 iparos, szatócs, földmives, fuvaros, napszámos van elhelyezve. Az egész telep 14,400 □ öhet foglal, melyet a Berzava vize szel át, s délen és keleten a Kárpátok rengeteg erdői, nyugat és észak felől gyümölcsösök öveznek.

Resiczán működésben van jelenleg: 1 kőszénmosógép, 1 kőszén-különítő, 33 pirszen (coaks) kemence, 9 rácsos-kemence, 4 magas olvasztó, 4 olvasztó- és 6 lángoló-kemence; 13 kavaró-, 28 izzasztó- és 4 forrasztó-kemence; 7 gőzerővel működő pöröl, melyek közül egy 300 mázsás, 10 henger-nyújtó, 7 vas-olló, 3 körű-rész, 21 lyukasztó-, fűrő-, alkalmaszó-gép. A gépműhelyekben külön 4 izzasztó- és 10 forrasztó-s 51 kovács-kemence, 4 léghajtó-, 4 pöröl gőzre, 59 eszterga-, 85 gyalu-, fűrő-, vágó-stb. gép, 7 kovácsutó, 2 kör- és 1 szalag-fűrész működnek. Van itt egy nagy Bessemer-huta négy forgatóval, mely eddig egyedül Magyarországon; sőt az egész berendezés alapján, melynek fogva itt a főbb említett munkás szám erejét még 4000 lóerőre tehető gőzös gépek emelik, — bátran mondhatni, hogy a resiczai ipar- és gyártelep egyike a legnagyobbaknak a magyar-osztrák birodalom mind két államában.

A resiczai vasgyárhoz a kőszén a Domán helység mellett eső hegyekből s Szekulból; a vasat pedig a moraviczai bányákból szállítják, hol a vasércet dynamittal repesztés által nyerik. Ez utóbbi bányák mind a resiczai, mind a bogsányi olvasztókkal, valamint a dománi bányák is Resiczával, ugynevezett múpályákkal vannak összekötve.

A bogsányi olvasztó 1860-ban építettett újra s a darabérez és mészko aprítására külön gőzgépek alkotják. A nyers anyag tisztítás után

itt 50—60% vasat szolgáltat, s az évi termelés a közelebbi években 120,000 mázsára emelkedett.

A dománi s ezzel együtt a szekuli bányaművelés e vidéken a legrégibb, mert ezek 1790-ben a kir. bányakincstár által már meg voltak indítva. Azon fejlődést azonban, melyet e bányák az osztrák államvaspályatársaság befolyása alatt nyertek, azon összehasonlításból láthatjuk meg legtisztábban, ha tudjuk, hogy e bányák a kincstári kezelés alatt 1854 év végeig évenként 212,000 mázsa kőszént; most pedig 1,700,000 mázsát adnak.

Vegyük most ehhez, hogy Resiczán a bányas és gyárműveletek átvételekor (1855-ben) 300 lóerű gőzgép volt, s ma itt a gépek 4000 lóerővel működnek; pirszenkésítés nem volt, s ma a berendezés szerint évenként 200,000 mázsa pirszenet állíthatni ki; a vastermelés 19,000 mázsáról 650,000 mázsára emelkedett s e mellett a bessemeracél-gyártást, mely 1868-ban lett megkezdve, oda vitték, hogy a mult évben már 264,060 mázsát termeltek és képesek egy évben 600,000 mázsát is előállítani: méltán elismeréssel kell megemlékeznünk a tulajdonos társaság erőyes működéséről, mely ily nagy eredményeket mutatott föl, s mely csakis azon áldozatkészséggel volt eszközölhető, melyet a társaság krassói birtokainak tizenegyet és fél-milliót haladó vételárán fölül, azok berendezésére más tizenegyet millió forintnak befektetése által tanúsított s oly mérvben eszközölt, hogy fáradságainak és nagy tökéjének gyümölcseit csakis a jövő hozhatja meg teljes mértékben. A munka, szorgalom és jóakarát jutalma különben máris nemes önzetellel töltheti el az illetők keblét: mert a vidék, melyet meghódítottak, szelidebb képet öltött fel s a lakosság örvendetes gyarapodást, szaporodást mutat az ő földeiken, úgy hogy a népesedést illetőleg, míg a szomszédos Torontálban egy négyszög mérföldre 2900 s magában Krassóban is átlag 2727 lakos esik, a vaspályá birtokán négyszög mérföldenként 3158 egyén él; ebben pedig a jövő reményére nézve, nagy kezesség rejlik.

Archimedes pontja.

Elbeszélés.

Irtá

TÖRS KÁLMÁN.

(Folytatás.)

Jöhet már a parancsolat, mely elveszi tőlök a templomot, van már honnan várni, míg fölépül a másik.

Várták hát keresztyéni megadással aa rendeletet, mely kitiltja őket a templomból. De biz az csak nem jött. Vártak egy évig, kettőig, ötig: nem jött. S egyszer aztán tudtukra esett, hogy nem is jön többé. Elcsinálták az egész dolgot Boeszkai meg Bethlen, többé nem veszik el senkitől a templomát, nyugodt lélekkel imádhajta benne istenét.

Az ember nem egykönnyen hiszen az ily hirtelen megváltozott állapot állandóságában, s így az X-ki atyafiak is csak a mondók voltak, hogy „kövte higgyünk a komának”, de mikor aztán elmúlt tizenöt-husz esztendő és több is, s a fekete hajszálakat kifehéritette fejükön az idő a nélkül, hogy őket birtokukban megháborítani valakinek eszébe jutott volna: akkor kezdtek összenézni:

— Hm, talán bolondot is eszelekedtünk, komám, most külön a templom, külön a paróchia.

— Mond valamit, komám, tenni kellene arról valahogy.

Könnyű volt ezt kimondani. De Hódiezius kurátor uram nem az a tedd-ide, tedd-oda ember volt, a kit csak oly könnyedén ki lehetett volna becsülni a házából.

— Itt vénültem meg, itt is halok meg — mondá és megtevé.

Fiával, Jónással újra elkezdődött az alkudozás. Kinálták neki cserébe az újabb paplakot, kimutatták, hogy kétszer annyit is ér, de, ha épen nagyon köti magát, készek még ráfizetni is. De a nyakas emberrel nem lehetett okosan beszélni.

— Apám is itt halt meg, én is itt halok meg — mondá és szintén megtevé.

Annak a fia meg már az apja, nagyapja halálára hivatkozott. Szóval világos volt, hogy a régi paróchiában halni meg minden következő ivadéknak egygyel több jogezime van az előzőnél, s minél tovább haladt a dolog, annál nehezebb volt kiemelni a paróchiából a Hódiezius-familiát.

A küzdelem a paróchia miatt épen száz éve foly a Hódieziusok és a reformata eklézsia között. Nincs benne mód, a nyakaskodókat valamiképp megpuhítani, s Hódiezius Mihály uramnak ma már, mikor történetünk kezdődik, négy ösének halálára van joga hivatkozni, mind megannyi peesétre, mely az ő jogos birtoklását megerősíti, s mely innen való távozására nézve valóságos tilalmi peesét az ő szemében.

II. Acheronta movebo.

Valamint minden tisztességes magyar korcsmát az ereszből kinyúló forgácsról: azonképen minden tisztességes község-házát is arról lehetett fölismerni, hogy annak az udvarán van a kaloda.

Egyenesen oda vezettük tisztelt olvasóinkat. Már hogy tudniillik a község-házába. (Nehogy valaki kisússe, hogy gorombáskodunk, kalodát értvén. A mi pedig ezer mérföldnyire távol legyen tőlünk.)

Nemzetes Kompolti Mihály uram most a város bírja, nemkülönben a reformata egyház érdemes kurátora. Talpig becsületes jóraoló ember, a kinek azonban felettébb való fogyatkozása az, hogy nem olvasván a „Magyar Állam“-ot, gyakorta tanusit hajlandóságot az álladalmi és egyházi hatalom összezavarására, s tart buzditó szónoklatot a papi járandóságok illendő beszolgáltatására a vármegye seshóján (X. nem a szabad kir. városok közül való), holott is ő mint főfő ember ülésel bir, — míg ellenben a traktális ülésen órahosszáig el képes harcolni az utak, nemkülönben hidak minden tisztességen alól álló állapot ellen, mondván: „jobb-felől árok, balfelől árok, nehogy valami módon elszabadulhasson a közepettők megrekedt tenger-sár: lássák nagytiszteltetű uraimék, ez minálunk a szekérut.”

Hiába mondják neki hogy a szekérut nem ide tartozik és hogy „eláll”, „eláll”.

„El bizony, hogy is ne állna el, még a jeruzsálemi püspök szekere is az ilyen mennydörgös pocskóban” — válaszol Kompolti uram, de ő azért halad tovább a maga szekérutján, míg elvégre az ő beszédének szekere is elakad benne magától, ez is bizonyítván, hogy minő szekérut lehet az.

Ne csodálkozzék ennél fogva senki, hogy Kompolti uram a templom, paróchia vagy iskola helyett most is a község-házába doboltatta be a református egyházi belső egyéniségeket annak a kérdésnek az ő megbeszélése végett, hogyan és mi módon lehetne X. városának az ő szászrendűs tengeri kigyóját egyszer már végképen

elpusztítani, s visszahelyezni a papot arra a helyre, mely őt isten és ember előtt megilleti.

Kompolti Mihály bíró és kurátor uram kivéve szép huszárosan kipödrött bajusza alól a makra pipát, annak a bagóját a csizma sarkán szép gondosan kiveregeté s maga elé helyezvén a földi mocsktól ilyetén módon megtisztogatott füstölő számat, a kecskelábu asztalra, megigazítá hosszú fekete hajában a tekintélyes kerek-fésűt, mire minden ember illendően elfoglalta az asztal mellett az őt megillető helyét, s a nótárius szokásos módon megkavará a kalamárisban ösidőktől fogva benne álló pennával az atramentumot, melynek sűrű volta arra emlékeztetett, hogy alighanem ez is a Kompolti uram országutjáról merítettett.

Kompolti uram körültekintvén és meggyőződve, hogy mindenek rendben volna, csak a nótárius uram tőrülgeti a hüvelykujjával a kifecscsént tintát, tintás ujját aztán szépen a hajához, mint testének a kabát ujjánál sokkal kevesebbé becsült részéhez kegyetvén: némi nemű halk kopogtatást hallatott az asztalon, mire nótárius uram is abba hagyta kenderszin hajának fekete csikokkal ellátását, s lön olyan csendességre, a minőt a pozsonyi diétán aligha birt valaha kikönyörögni a praesidialis esengettyű. Csak pipa a pipa!

— Másodszor tehát — kezdé bíró uram a beszédet, mivelhogy tudni való, hogy az előszórt valamely más alkalmatosságból ma egy esztendeje mondotta el, de azt már nem tudhatni, hogy micsoda gyűlésen, — másodszor tehát csak annyit mondok kegyelmeiteknek, a mit először mondtam. Mert én a dolognak ezt a mi-benlétét lelkemből meguntam. Megyek a vármegyére, hát előkapnak azok a beste lelke y-iak, hogy hát még mindig az Isten háta mögött van-e papunk? Nem szóltam semmit, csak ott hagytam őket a magam háta mögött. Hanem a csutorámat ketté haraptam; gondolhatják kegyelmeitek, hogy bizony azt nem valami nagy lelki gyönyörűségben eszelekedem vala. De nem akartam kimutatni a mérgelődésem, hogy még ki is nevensenek érte. De hát vinné a kánya az y-iat, úgy se voltak azok a mi jóakaróink soha. Csakhogy a multkor már a viczipán uram is előfogott. „Lássa kegyelmed, Kompolti uram, így szól a viczipán, mindenütt csak szólják kegyelmeiteket, kegyelmeitek pedig türik azt. Ugyan az isten is áldja meg, tegyenek már róla valamiképp.” S a mikor én azután elkezdtem ügmetni s illendő tisztelettel vakartam a fülem tövét, beszélt valami hegyről, meg valami profétáról, a ki mindig hitta azt a hegyet magához, de az nem ment; szóval azt értettem ki belőle, hogy ha már a papunknak nem hozhatjuk az isten házához, hát vigyük el hozzá a templomot. A mit pedig borsón eltolni nem lehetvén, hát bontsuk le, hordjuk oda darabonként s állítsuk fel az alvén a pap háza mellett. De hát akkor először hova járunk addig, míg az új templom meglesz? Azután osztán meg ne legyünk a város közepin? Meg aztán nem elég már nekünk az is, hogy mint azok a csufondáros y-iak mondják, a papunk az isten háta mögött van, a templomunk is ott legyen? No hisz akkor nevetnének meg rajtunk az y-iak nagyot, rúgná meg őket a bagoly. De hát mit csináljunk? Azt mondják meg kegyelmeitek,

ha okos emberek. Ha rajtam állana, én már rég ki tettem volna a szűrét annak a szabónak, hadd keresné aztán a jussát a hogy tudja. De a viczipán azt mondta, hogy azt ugyan meg ne tegyem, mert abból még nagy galiba lehet. Mikor a szegény Kádár uram portája leégett, isten ne rójjá fel nekem bűnül, de akármilyen legyen, hanem azt gondoltam magamban: nem tudott már inkább az a ezérnarágó égni? Akkor talán mégis csak bevénne az okos ember szavát. De az már mégis csak csudarság, hogy egy olyan embert, a kinek vasaló kell a zsebébe, hogy a szél el ne fújja, egy egész város nem tud kimozdítani a helyéből, mintha csak gyökeret vert volna a lába a háza földjébe. Egy ilyen hitvány ember — már én csak így nevezem, ha addig élek is — mer paczkázni ennyi tisztességes emberrel. Igazán nem fér a fejembe, mért ne lehetne megfogni neki a gallérját s úgy kiröpíteni onnan, hogy meg se állna a város végeig: mikor én világosan olvastam az újságban, hogy a hol a vasutat kimérik szántóföldön, kerten, udvaron, vagy akár a szobám keresztül, azt mind oda kell adni annak a vasutnak, hiába ágaskodik az ember ellene. „Itt a pénz, végy rajta mást!” — s azzal kilódtják az embert a házából, vagy akarja, vagy se. Bizony gonosz világ ez a mai, hallják kegyelmeitek, a hol a gőzmasina nagyobb ur az uristennél. Pedig ha elnézik szegény öreg tiszteletes urunkat, hogy lubiczkol azon a tenger sáron keresztül a hajlékától az isten házáig, hát még tél idején, van-e kegyelmeitek közt egy is, a kinek olyan pogány szíve volna, hogy nem esik meg rajta? Nincs bizony még gyerek se. És az nekünk szegény, senki másnak. Nekem a lelkem fá, ha látom, mily nehezen viszi azt az öreg, beteges, eltörődött testét. Tudják-e kegyelmeitek, hogy közel hetven esztendő nyomja már szegény öreg vállát? Negyven esztendeje annak, hogy neki volna panasza a legnagyobb oka és nem panaszkodik. Soha egy szóval nem említi, hogy bizony nem jól van ez így. Hiszen bár csak panaszkodnék, mindjárt össze tudnék tűzni vele. De így még én panaszkodom és ő az, a ki csillapít, mondván: „az Urat szolgálni soha nem terhes.” Már hiszen beszélhet énnekem! Az igaz, hogy fogadtunk káplánt, csak hogy mi az ilyen segítség az olyan embernek, a ki mindent maga végez. Már én csak a mondó vagyok, hogy erről egyszer már tenni kell, s az ezért doboltattam be ide kegyelmeitek, hogy kijelentsem, hogy én ezt a dolgot tovább ki nem állok; én nem fogok orczapirulással járni más tisztességes emberek közt tovább, én szeretek az emberek szemébe bátran tekinteni, nekem ne mondja senki többé, hogy ni az x-i kálvinisták magok rántották ki magok alól a pokróczot, s szászestendő óta nincs más gondjuk, mint búslui rajta, hogy minő bolondot eszelekedtenek; tehát és annál fogvást én ezennel kijelentem kegyelmeiteknek, hogy akármilyen lesz a velem, de ne legyen én becsületes ember, ha mához egy esztendőre a régi paróchiában nem lakik a papunk. Én mondom ezt la, Kompolti Mihály. És most elmehet kegyelmeitek isten hírével haza, punktum!

Mondá Kompolti uram s nagyot ütött öklével az asztalra.

(Folytatás következik.)

A magyar tengerpartról.

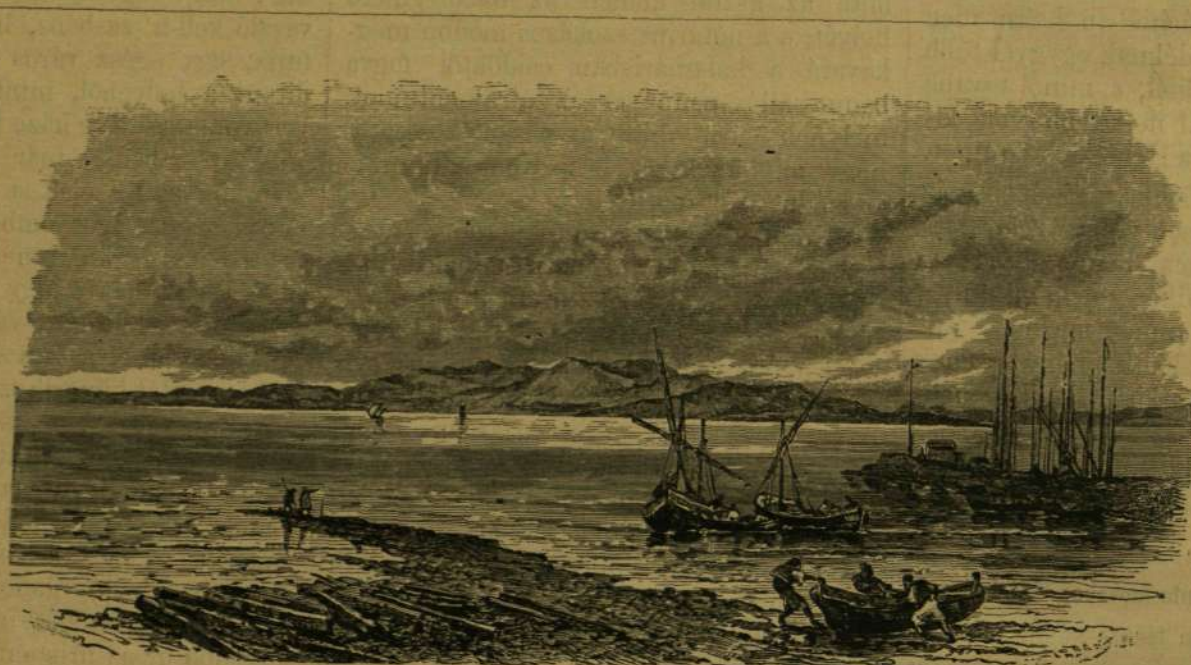
A történelmi jog bármily erős kapcsolata politikai összeköttetések igazolására, mindazáltal nem teszi feleslegessé, hogy más jogzimek is szövetkezzenek hozzá erősítésül a modern államalakulások korában. Magyarországnak a történelmi fejlődésből folyó politikai jogon kívül még egy más alapja is van arra, hogy Fiumét és vidékét államjogilag magyarnak s az Adriai-tengernek a fumei partokat mosó részét magyar tengernek nevezze. Maga Fiume és vidéke több-

Lussina, Veglia, Arbe, Pago; mindenikben van egy vagy több kis város és számos falu. Az öböl ama része, hol a Bóra és más szelek a legdühösebbek, a hajósokra nézve az Adriai-tengernek legsötétebb pontja. Miskolcban a Quarneronak sokat köszönhetnek partvidékének lakói; az izletes halak mindenféle fajtái nagy bőségben találhatók benne. Fiume, Buccari, sőt a távolabb eső Chioggia és Velence halásza is a szó valódi értelmében a Quarneróból táplálkoznak.

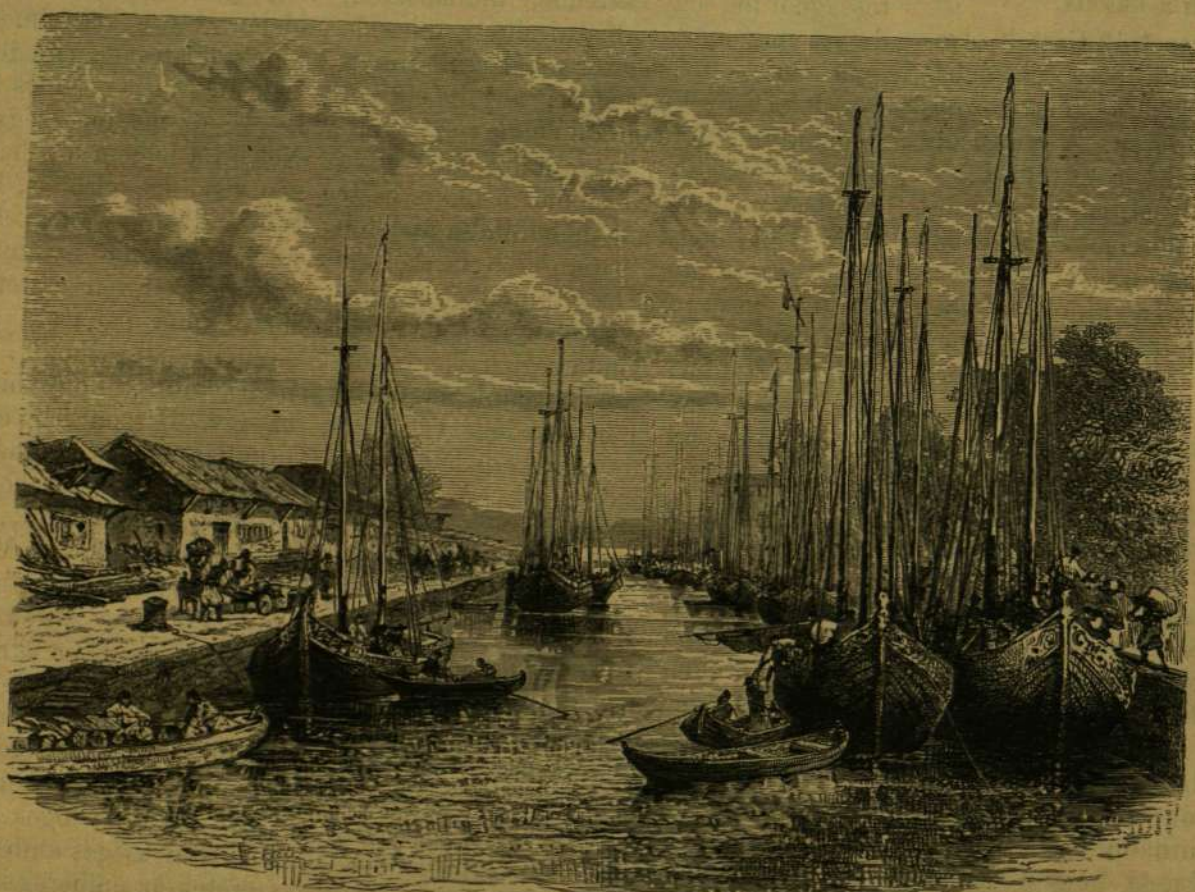
A Quarnero legfontosabb városa, ide érve a szigetein lévőket is, a magyar Fiume. Sokkal kedveltebb és így sokkal ismeretesebb is e város

tás után az Quarnero-öbölbe szakad. Mielőtt azonban ezt tenné, a város keleti részében, hol a tenger felé siet, kikötőnek is beillő pompás csatornát képez, a melyben többnyire a fával terhelt hajók és bárkák szoktak horgonyt vetni. Ez Fiumének legesimesebb és bizonyos tekintetben legérdekesebb része. E természetes szárazföldi kikötőt százasok fák veszik körül, melyeknek lombkoronái jóval túlmennek a kikötőben horgonyzó hajók árbozardőjének magasságán.

Kisebbségünk a Cherso és Veglia szigetcsoport körjáratát tünteti föl a horvát partokról

A Cherso és Veglia szigetcsoport.

A Fiumara torkolata.

A MAGYAR TENGERPÁTRÓL.

ször kifejezett óhaja és akarata, hogy magyar akar lenni, adja e jogot Magyarországnak, s az egyetemes szavazat minden kényszer nélkül minden hamisítás nélkül nyilatkozó eredménye is kétségteljes megerősítésére szolgál a közjogi kapcsolatnak, ha újra vitára kerülne Fiumének Magyarországhoz való viszonya.

Ez alapon szoktuk magyar tengernek nevezni az Adriai-tenger amaz északi-keleti beszögellését, mely Quarnero-öböl név alatt ismeretes, s melynek hátterében Fiume fekszik, drága pénzünkön épült pompás kikötőjével.

A Quarneróban öt sziget és igen sok szikla van; a szigetek a következők: Cherso,

előttünk magyarok előtt, de különösen lapunk olvasói előtt is, hogysem annak bővebb vagy újabb ismertetésével ismét foglalkoznunk szükségesnek mutatkozik. Lapunk több ízben közölt rajzokat és leírásokat egyetlen magyar tengeri kikötővárosról, s így ezáltal csupán Fiumara nevű, ugy nevezhető szárazföldi kikötőjét ohajtottuk rajzban bemutatni és pár sorban megismertetni. A Fiumara nem annyira kikötő, mint inkább egy széles és mély csatorna, melyet a hasonló nevű hegyi folyócska torkolata képez, és a melyet két felől nagyszerű rakpartok szegélyeznek. A Fiumara folyó a város környékének hátterét képező magas hegyekből ered és rövid pályafut-

tekintve. E két sziget a legnagyobb az egész Quarnero-öbölben s több apró város és kikötő van rajtuk, sőt Veglián püspöki székhely is van. Ez utóbbi sziget a Quarnero legnagyobb, legnépesebb és legeredményesebb szigete; története összefügg hazánk történetével is, mert IV. Béla király, mikor a tatárok üldözték, e szigeten is megfordult. Veglia és Cherso Fiume élettára; e két szigetről nyeri majd minden lelmi szeret. A halászat, bor- és olajtermelés mindkét szigeten virágzik s a szigetek magasabb pontjai már messziről barnálsanak a sok apró, de gyümölcs-essel gazdagon megterhelt olajfától.

A kongresszusi vendégek Magyarországról.

A két nemzetközli kongresszus alkalmából nálunk időzött külföldi vendégek a búcsúzás pillanataiban elhalmoztak dicsérrel és elismeréssel. Meg voltak elégedve mindennel. A fogadtatással, fővárosunkkal, kulturális viszonyainkkal, mindennel. De hát ezt annak is vehettük, hogy a mi gáncsolni valót találtak is, azt nem tartották illendő dolognak szemünkbe mondani. Annál nagyobb érdeklődéssel vártuk, hogy miként fogják nyilatkozni otthon, a mikor az udvariasság szabályai és pillanat behatása alól szabadulva mondhatták el nézeteiket azokról, a miket láttak és hallottak. Sokan közülük hírlapok vagy kormányok által voltak kiküldve, s így jelentéseiknek a nyilvánosság elé kellett jutni.

Összegyűjtöttünk egy csomó ilyen hírlapi tudósítást és hivatalos jelentést, s talán érdekelni fogja a hazai olvasó közönséget, ha egy kis szemlét tartunk felettük.

Kezdjük mindjárt legközelebbi szomszédainkon, a németeken.

Wenzel berlini tanár a „National Zeitung”-nak írt. Azon kezd, hogy a statisztikai kongresszus öt napi utja nem is kikapcsolódás, hanem diadalmenet volt. Egy fejedelmet nem fogadhattak nagyobb lelkesedéssel, a lakosság minden osztályának élénkebb részvételével, mint a tudományok legifjabbjának sokféjű képviselőit. És, hogy ez a lelkesedés nem volt mesterségesen előidézve, a diadalok, az üdvözlő szónoklatok, a véget nem érő „Eljen a statisztikai kongresszus!” nem felülről jött megrendelés fogadták a vendégeket, arról kezeskedett nemcsak a meleg, szívből jött hang, mely minden ovációt áthatott, s az egyesek buzgósa, melylyel a vendégek minden ohajtását teljesíteni kívánták, hanem főleg az a tény is, hogy ismételve el kellett térni a megszabott programtól, mert egyes helységek, melyeknél megállás nélkül kellett volna elhaladni, nem engedték, hogy ne járuljanak a maguk részéről is a vendégek illő fogadtatásához. A nép az idegenekben Magyarország vendégeit látta, s bármennyire különböznek is viseletre, nyelvre és életmódra, abban egyetért, hogy a közös haza érdekeit azonosítja saját érdekeivel, s mindenik kötelezettség érezte magát arra, hogy az idegeneket a legszívesebb vendégszeretettel fogadja, a milyennel háza vendégét személyesen is kitüntetni szokta. Leírja ezután az utat részletesen. A szegedi kiállításról azt mondja, hogy az minden téren új élet csiréit tünteti föl, s ha Magyarország a megkezdett uton erősen halad, rövid időn virágzó, minden irányban versenyképes iparos állammá fog fejlődni. Keleti Károly búcsú-felkötésére, hogy a külföld képviselői nem fogják ezennél Magyarországot barabár, minden civilizációtól elzárkózott nemzetnek tartani, azt a megjegyzést teszi, hogy Németországban az ilyen nézeteket a magyarországi állapotokról különben sem osztották. Az utnak ez irányban csak az az eredménye lehetett, hogy a magyar nemzetnek közelebről való megismerése német részről, azon köteleket, mely a két népet egybefűzi, még szorosabbá és szilárdabbá tegye.

A kisérő levélben, melylyel a tudósítást tartalmazó újságlap Wenzel lapok szerkesztőjének megküldötte, kifejezést ad annak, hogy mennyire örövendene, ha futólag odavetett soraiból a magyar közönség legalább azon meggyőződést merítené, hogy ők érteni tanulták utjokon azt a lelkesedést, melylyel nagy nemzeti költőnk a „Tied vagyok, tied hazám e szív, e lélek”-et dalolta.

Braun Károly, a német parlament ismeretes tagja, ki hazánkat már nagyobb munkában is ismertetette, a statisztikai kongresszus kirándulása alkalmából, melyen szintén részt vett, egy szép rajzot írt a berlini „Gegenwart”-ba, „Gulyás és Halászlé”-címmel.

„Oh, ez a Magyarország, ez a tűzhányó ország!” sohajtott fel a kongresszus egyik tagja, midőn Temesvárról Szegedre, vagyis egy fényes ebédre még fényesebb vacsorára repültünk.

Tűzhányó? kérdem én (Braun), tudtommal nincs egyetlen vulkán is Sz. István koronájának összes országaiban.

„Eh mit!” felelé amaz, „mit is akar egy rongyos vulkán, mely csak időnkint hány tüzet, s azt is csak a maga szűkebb körében! Itt minden tüzet hány és mindenütt. Tűzhányók az ételek és italok, a halászlé és gulyásus, az egri, magyarai, a csombordi és visontai, a tokaji és medgyesi. Tűz a nők szemében, a férfiak beszédében, tüzet lehelnek a lovak és tüzes a cigányok zenéje. Itt csupa tűzben élnek, mint a salamander.”

És igaz volt. Ha a magyarok a bor élvezetében nem lennének sokkal mértéktelesebbek, mint a németek — írja Braun — az ember azt hihetné, hogy nem azért esznek, hogy jól lakjanak, hanem hogy annál jobban ihassanak rá, mert nemzeti ételeik, a gulyásus, halászlé és paprikás csirke, annyira fűszerezettek, hogy a szomjúságot oltani kell evésük után.

Leírja aztán, hogy hogyan kell készíteni a gulyásust meg a halászlét. Az utóbbról idézi egy statisztikus azon mondatát, hogy olyan kitűnő és erősítő, hogy egy holt embert életre lehet vele kelteni, föltéve, hogy az ember le bírja vele nyelni.

Dr. Riecke, a württembergi kormány hivatalos képviselője, két lapnak is írt. A hivatalos „Staats-Anzeiger für Württemberg”-nek és a „Schwäbischer Merkur”-nak. Fényesen mondja a fogadtatást a fővárosban, hol a nemzet legjavára versenyzett a vendégek kitüntetésében. A körutazás pedig valóságos diadal volt, mely iránt nemcsak a városok, Arad, Temesvár és Szeged, hanem a vidék népe is élénk részvételt tanúsított. Bámolja a magyarok szónoki képességét. Legkevesebb negyven különböző rendű és rangú magyar szónokot hallott, s mindegyik folyékonyan beszélt, erőteljes hangon. Nem tulajdoníthatja ezt másnak, mint a nyelv sajátosság szö- és mondattételezésének, mely a beszédet megkönnyíti. Az öt nap emléke feledhetlen lesz minden résztvevőre nézve, s élénk lesz a rokonszenv azon nép iránt, mely ily szívvel és módon tudta vendégszeretét bemutatni.

Wirth Miksa, az ismert nevi jeles nemzetgazda, az „Über Land und Meer”-című újság elterjedt stuttgarti képes lapja írt tudósítást. A kongresszus jelentőségének hosszabb fejtegetése után kiemeli, hogy Budapesten az idegenek előtt nagy mértékben feltűnt, hogy a felsőbb osztályok nem különbözik el magukat annyira, mint más európai országokban. Így például József főherceg részt vett minden ünnepélyben, s teljes elfogulatlansággal vegyült a tagok közé. A főherceg egyszerűsége is nagyon jó benyomást tett. Minden kísérlet nélkül jött nejjével, apósával s gyermekeivel a szigetre. Mikor Budán kikötöttek, maga vitte fel négy éves fiacskáját a lépcsőn, mint bármely tisztességes polgár. Nagyon meglepte az európai vendégeket Haynald érsek felvilágosodott és finom modora is. Az érsek mentnek látszik állása minden előítéletétől, s pohárköszöntő mondotta tudomány haladására.

Budapest egyenesen elvakította az idegeneket. Európa legszebb városainak egyikét találták fel benne, azokkal a berendezésekkel és azzal a kényelemmel, mely a nyugateurópai városokban feltalálható. Nagy jövőt jósol Budapestnek, melyben a nagyság minden alapja megvan. A nemzeti múzeumról azt mondja, hogy gyűjteményei nem állanak az európai hasonló gyűjtemények mögött. A régiségtárban vannak egyes példányok, melyekhez szépségre és ritkaságra nézve hasonló még Londonban sem látni.

A nemzetgazdát természetesen kiválólag érdekelte a resiczei kirándulás, s ennek hosszabb fejezetet szentel. A három pados kis nyitott kocsiából összeállított vonat sebes vágatását, s az utasok némelyikének aggodalmát élénken írja le. Ugyancsak meg kellett fogódzni mikor a vonat a hegyoldalon kigyózó utakon minden lassítással nélkül repült. Nehány rövid óra alatt roppant területet mutatott be ez az ördögös vonat a vendégeknek. Oda vitte őket az ipartelepek elé, be a műhelyekbe, s össze-vissza járta Resicza utcait.

Nagyszerű látvány volt az, mikor a vonat hegyeken kapaszkodva Resicza fölé ért, s a vendégek egy nagy fahidról körülnéztek maguk előtt látták az egész megragadó panorámát. Lent a füstölő kemények, körül az erdős hegyek, itt ott érdekes csoportok, Resicza soknyelvű lakosságának különböző népviseletét bemutató, kátrinezés oláh leányok, vörös öves pópák, s a

házakon, hegyek oldalában mindenütt nemzeti lobogók, diadalívek, melyek alatt több a vonat elrobogott.

Majd ismét páholyul szolgált a vonat, s produkálták a vendégek előtt egy szénszállító vonat rakodását. Ez a vonat azután berobogott a szénraktárba, s néhány perc alatt már üres vagonokkal tért vissza. Különös érdekelt nyújtott azonban a társaság erdőségeibe tett ut, a Berzava-folyó mentén egészen azon telepig, hol a faszén-égetést izzik. A fát idáig a Berzaván usztatják le a hegyek közül.

Wirth azzal végzi az egész ut leírását, hogy nagy jövőt jósol Magyarországnak, mely természeti kincsekben és néperőben oly gazdag.

És most térjünk a francziákra. Magában a hivatalos lapban, a „Journal Officiel”-ben találunk egy tudósítást Julia Alfrédől, ki a franczia igazságügyminisztériumot képviselte a kongresszuson. Rokonszenves, művelt férfi, ki nagy érdeklődést tanúsított itt léte alatt viszonyaink iránt, s részletes információkkal látta el magát. Mint a lapunk szerkesztőjéhez intézett levélben írja, magyarországi utjáról könyvet szándékozik írni a télen.

Magyarország semmit sem mulasztott el — írja hivatalos jelentésében — hogy a kilenczedik nemzetközli kongresszust elődeihez méltóvá tegye. A kongresszus francia tagjait büszkeséggel töltötte el, mikor Magyarország legkitűnőbb fiait tisztá, szép franczia nyelven hallották nyilatkozni, s lélekemelő volt az reájuk nézve, mikor a megnyitó gyűlésen az elnöki szék jobbán ott látták a franczia köztársaság czimerét háromszínű lobogókkal környezve. A francziák megható rokonszenv tárgyai voltak mindent a magyarok részéről. Meg van győződve, hogy honfitársainak és utitársainak érzelmeit tolmácsolja, midőn nyilvánosan is köszönetét fejezi ki a magyar kormány-
nak és Budapest városának. A benyomás, melyet ez utóbbi város kelt, a nagyság jellegét tünteti föl. Széles utcák, hosszú boulevardok, monumentális házak, számos palota és középület, sok nép, lovak és kocsik, elárlják a nagyvárost.

Szépén írja le a tájkép nagyszerűségét a pesti partról nézve esténként, mikor az elegans világ a köpartokra gyűlekezik. A másik parton az alkonyat megaranyozza a hegyek széleit; a királyi palota a lángoló égbolton látszik lebegni; míg a fellegyvár bástyái fenyegető árnyat vetnek, lent pedig a hegy lábánál a hullámokat metsző gőzhajók iramodnak le és fel.

A „Messenger du Midi”-ben a két kongresszust egybefoglalólag ír Bazianról Lumarét gróf, ki a levél elején mondja, hogy csak két napra készült Pestre, s itt van már Magyarországon tíz napja. A szíves és vendégszerető fogadtatás volt az egyik oka, hogy itt maradt, a másik pedig, hogy kedvet kapott a magyar civilizáció tanulmányozására. A statisztikai kongresszus kirándulásainak programja valóban méltó volt egy nagy nemzetnek, s a többi országokra nézve nehezé tette a kongresszus fogadtatását a jövőben. Nagy részletességgel írja le az osztrák államvasut ipartelepeire tett kirándulást, mint a mely érdekelheti a vasut francia részvényeseit. Magyarazza az „Ejen” jelentőségét, melyhez teljes szívvel járul, mert meg van elégedve mindennel, a mit ez országban látott és hallott.

Hárman a kongresszus külföldi tagjai közül, mindjárt a nagy kirándulásból visszatértek után, egy budapesti lapban írtak tapasztalásaikról.

Ameline Henrik párisi törvényszéki ügyész írja, hogy mikor Párist elhagyni készült, barátai és rokonai mindent elkövettek, hogy visszatartsák. Kétségkívül azt hitték, hogy a magyarországi uton életét is kockáztató teszi egy barabár vagy tatár országban. Az események bebizonyították, hogy mennyire tévedtek, és a világot sem maradt volna el a gyönyörű utról. A mint a két várost meglátta, mindjárt észrevette, hogy az egyik az öregség, a másik pedig az ifúság. Buda képviseli a multat, a történetet és a törtételemelő hagyományt, míg Pest a jövőt, a fejlődést és a terjeszkedést. A kettő között hőmpolyóg méltósággal az európai folyamok királya, a hasonlíthatatlan Duna. Nagyszerű kép ez, mely rendkívül meglep mindenkit. Első pesti sétánk — írja — bámulattal töltött el. Az épületek szépek, luxuriósak. A postán láttuk, hogy mint az angol banknál, minden hivatalnok dolgozik; bár úgy lenne Francziaországban is,

hogy a közönség tanulja becsülni a buzgalmat, melyet az állam hivatalnokai kifejtene. Nagy meglepetésünkre mindenütt tisztá és korrekt franczia beszédét hallottunk; a családias olyan tökéletes volt, hogy gyakran Páris közepén véltük magunkat, s ennél fogva büszkeséggel konstataitjuk, hogy nyelvünk birtoka a teljes műveltség elengedhetlen feltételének látszik. A magyarok jellemvonása a barátságos közlekedés és a szíves vendégszeretet. Sok bizonyítékát nyertük ennek, és a magyar uraknak és hölgyeknek teljes elismerésünket fejeztük ki. Egy ilyen erényekkel, ilyen nagy tulajdonságokkal felruházott nép, melynek multja oly szép és dicső, biztos jövőnek nézhet elébe, olyan jövőnek, mely erkölcsi nagyságban és anyagi jólétben gazdag lesz, mert a nemzeti függetlenség és szabadság termékenyíti.

Még orosz nyilatkozatot is idézhettünk. Az oroszok közül a nagy kirándulásban kevesen vettek részt. A kevesek egyike volt *Krasnoff* Ivanovics Miklós, kozák ezredes és osztályfőnök a hadügyminiszteriumban Szentpétervárott, ki végig megtette az utat a kirándulókkal. Könyvet kellene írnia — ugymond — ha benyomásait mind le akarná írni. Egy heti Budapestten tartózkodása alatt, a várost tisztának találta, nem látott sem koldusokat, sem részeg embereket. Az első a föld termékenységének tulajdonítja, a második pedig annak, hogy a felsőbb osztályok nem isznak pálinkát. Az oroszok, angolok és németek ebéd előtt egy-két, sőt három pohár pálinkát is isznak, s csak aztán jön a bor. Ez a rossz szokás elterjedt aztán az alsóbb osztályokra is. A József-ünnepély alatt nem ment a redouteba, hanem a nép közé vegyült, s azt tapasztalta, hogy a magyar nagylelkű nép. Tudja szeretni és becsülni azon férfiakat, kik életüket a haza jólétének és dicsőségének szentelik. Egy ilyen nemzetre mindig szép jövő vár. A kirándulásra a vendégszeretet nemcsak arra szorított, hogy enni és inni adtak, hanem főleg abban nyilatkozott, hogy megmutattak mindent félelem és tartózkodás nélkül.

Végre hagytuk a statisztikai kongresszus egyik érdekes, igazi angol alakjának, az ősz *Leon Levine* rövid nyilatkozatát. Különös halálával tartozunk irányában már azért is, hogy hozott magával egy igazi japánit, a ki tanítványa, s a ki megígérte, hogy megismerteti Magyarországot japán nyelven hazájával.

Hálóját fejezi ki az öreg ur mindazon jóakarattól, melyet irányukban a kongresszus alatt, de különösen a nagy kirándulásra tanúsítottunk, s melyet nagyrá becsülnék. Kifejezi azon meggyőződését, hogy csak az értelmiség és tudomány ily érintkezése, valamint az egész világ föld- és iparterményeinek kicserélése vezethet bennünket előbbre és előbbre a civilisatio és haladás útján. Kívánja, hogy Magyarország legyen mindig szabad, nagy és boldog!

Ezzel befejezzük szemlénket. A két kongresszus eredményei között nem a legcsekélyebb az, hogy a külföld hazánkról és viszonyainkról ily kedvező véleményt alkotott. Maradandó hatása lesz ennek a külfölddel való érintkezésünkben, s remélhetjük, hogy ezentúl a külföldi sajtó is több jóakarattal és nagyobb tájékozottsággal fog irni rólunk és itélni törekvéseinkről. Megszüntünk terra incognita lenni, s ezentúl már talán senkit sem fognak aggodalommal tartóztatni, ha hozzánk készül.

Az ifjusági egyesület Pozsonyban.

(Pulsky Ferenc naplójából.)

„Életem és korom“ ezim alatt jelent meg a „Budapesti Szemle“ legújabb füzetében Pulsky Ferenc érdekes önéletrajzából a második közlemény. Ez a rész a szerzőnek ifjúkori olaszországi útját s onnét visszatérve a pozsonyi országgyűlésen az ifjusági mozgalmakat tárgyalja, s akár az olasz képtárakban, akár az ifjuság körében járunk, Pulsky mint érdekes társalgó mindenütt egyaránt mulattat s ritkán esik, hogy ne legyen valami olyan mondani valója, mit még nem hallottunk.

A pozsonyi napok s az ifjuság olvasmányainak és politikai eszmekörének élénk jellemzése után az ifjusági olvasó társaság alakításának tervezetét következőleg adja elő.

Juniusban egy szép nyári este a Zöld fánál vacsoráltunk: Dániel Antal, Vukovics, Palóczy, Ormos Zsiga meg én, politizáltunk, bor mellett fölmelegedtünk, s megállapodtunk abban, hogy egy szabadelvű olvasó társaságot alapítunk, hol felolvasásokat is tarthatunk, bizalmasan is társalkodhatunk s az ifjuság jobb részét a kávéháztól és kártyától elvonjuk. Az eszme tetszett, mindegyikünk megígérte, hogy közelebbi ismerősei közt terjeszteni fogja, s toborz jóra való tagokat; meg is tettük oly sikerrel, hogy negyed napra csakugyan már harminczan voltunk, köztök többen, kiknek neve később különböző irányban ismeretessé lett; a már említettek kivül Asztalos, a két Lovassy, a két Madarász, Noszlopy és Szacsavay, az 1849-diki országgyűlés jegyzője és vértanúja. Lelkesedésünkben szállást fogadtunk, hirdapokat s könyveket hoztatunk s hozzá kezdünk az alapszabályok készítéséhez. Itt azonban összevesztünk, volt ugyan egy bizottsági javaslat s mellette egy különvélemény, de egyik sem tetszett; végre elhatároztuk, hogy a bizottsági javaslatot közülük Deák-kal, Köleseyvel, Beóthyval, Baloghhal, Bezerédjvel, s megkérjük őket, revidálják s javítsák azt. Egy küldöttségünk ment kérésünkkel a követekhez, s Deák csakugyan irt nekünk egy alapszabálytervezetet, csak hogy ezt sem akartuk en bloc elfogadni, hanem több ülésben módosítottuk, mert irányával nem voltunk megelégedve (!), nagyon egyszerűnek s ósádnak találtuk, alig volt köztünk, ki nem hitte volna, hogy jobban tudna írni Deáknál. Végre elkészült a nagy munka, elvitük a cenzorhoz, hogy az imprimekt megkapjuk s kinyomathassuk, de ez incompetensnek tartotta magát, mert az országgyűlési ifjak a personalistól függnek, kinek előleges jóváhagyása nélkül a censura semmit sem bocsáthat saját alá, mi ezeztől jó. Megharagudtunk annál inkább, mert körülünk s a követek körében már is kezdtek rebesgetni, hogy társulatunk veszedelmes, hogy ez valósággal titkos conspiratio, hogy én játszom az agent provocateur szerepét, mert egy olasz titkos társasághoz is affiliálva vagyok: a sok pletykának végszáva pedig mindig az volt, hogy az ügyvédi vizsgát fel fogják függesztetni. Ragályi Tamás, ki azelőtt az ellenzéki követek élén állott s ez időben erősen hajlott a conservativismus felé, a forradalom rémképét látta mindenütt, s gyanús szemekkel nézte az ifjuság társalkodási körét, mint egy veszedelmes symptomát: mert azt találta, hogy ha az ifjak kártyáznak, isznak, s lányok után járnak, ez mind természetes és megköszönhető, de ha olvasnak, gondolkodnak, bírálgatják az országgyűlés eljárását s a követek beszédeit, ez veszedelmes, ez forradalmat rejt méhében. Átalánban reactionair áramlat uralkodott Európában, conspiratiokat szaglaltak mindenütt, s forradalomtól féltek, mert mindenütt megvolt az elégtelenség, s általános lett az érzelület, hogy Európának állapota korhadt. Metternich összehívta a német szövetség hatalmasságainak diplomátait Bécsbe, hogy a sajtót megfékezzék s a szabadabb szellemnek szárnyait szegjék. Börnét, Heinét elnémetítsék, s a német egyetemi ifjuságot a politikától eltérítsék. Őt leginkább azon körülmény bántotta, hogy épen akkor, midőn a kisebb államok kormányait leczéztette tehetetlenségükért, mely nem bírja megfékezni a professorokat s tanulókat, a magyar országgyűlési ifjuság is mozogni kezd, s Kolozsvárt és Pozsonyban a törvényhozó testületnél hallható hangok bebizonyítják, hogy azon eszmék, melyek egész Európát átlengetik, itt sem ismeretlenek többé.

Elhatároztuk tehát, hogy a pozsonyi ifjuság ez újonnan fölbredett irányra elnyomassék. A personalis meghagyta az aulikus követeknek, figyelemztessék a reájok bízott ifjakat azon kellemetlenségekre, melyeknek kiteszik magokat, ha a társalkodási egyesületből ki nem lépnek; ez természetesen fölhozott ülésünkben, mi szép beszédekben előadtuk, hogy egyesületünk loyális irányu, hogy csak félreértés vagy rágálom szülheti azon balfogalmakat, melyek fölünk terjesztetnek. Ekkor indítványba hoztam, mutassuk be alapszabályainkat a personalinak, kérjük, hogy módosítsa azokat a mint akarja, mi szó nélkül elfogadjuk a változtatásokat, de győződjék meg, hogy semmi veszedelmes szándékkal nem vagyunk. Ez egyhangulag elfogadtatt, csak hogy senki sem akarta elvállalni a kiküldetést, végre én ajánlkoztam, el is mentem Somsich Pongráczhoz, ki mindjárt beléptemnél kemény

szavakkal fogadott, szemrehányásokat tett, fenyegetőzött, még Martinovicsot is említette. A mint szóhoz jutottam, elmondtam az elmondandókat, s átnyújtottam neki az alapszabályokat, de ő vonakodott azokat átvenni, nem is akart rólok tudomással bírni; most azonban szeliden, sőt meghatva intett, hagyjunk fel társulatunkkal, mert ennek rossz lesz a vége, mire meghajtottam magamat s elmentem. Erre a vihar igazában kitört ellenünk. Ragályi többször említette barátai körben az ifjuság veszedelmes irányát, s Deákot s Bezerédit okozta, hogy ők azt pártfogolják; Aztalos, a mármarosí követ, tüstént elküldte fiát Pozsonyba Szigetre, ötven kiléptek társulatunkból, de mások léptek be ismét; mi nevezetes embereknek kezdtük tartani magunkat, kiktől a kormány fel, s kilépő társainknak oklevelet adtunk, melyben ajánlatunkat fejeztük ki távozásuk fölött, s ifjonti lelkesedéssel ígértük, hogy mindnyájan egész életünkben barátságos testvéri kézzel fogjuk segíteni, ha szükségök volna rá. Később azonban én is megszépeentem, midőn Fejérváry bátyámtól levelet kaptam, melyben meghagyta nekem, lépjek ki a társulatból, mert a kancellártól praesidialis érkezett Péchy Imre alispánhoz, hogy szülem hijának engem vissza Pozsonyba. Fejérváry nem akarta, hogy a meggyében avasodjam meg, kívánta tehát, hogy az országgyűlésen maradjak, de hagyjak fel minden veszedelmes czimborakodással, nem érdemes, hogy ily gyermekesség miatt jövőmet kompromittáljam. Ez engem nagyon felizgatott, büszkébb voltam, minthogy azon társulatot hagyjam el, melynek alapítói közé tartoztam. Gondolkodtam, mit tevő legyek, eszembe jutott, hogy Reviczky a kancellár ellentétben áll a főherceggel, elmentem tehát Öttingerhez, nagybátyám barátjához, a főherczeg lovászmesteréhez; ez Stofferhez igazított, a nádor meghitt iroda-igazgatójához, kinek elmondtam részletesen az egész ügyet, átadtam az alapszabályokat, megmutattam jegyzőkönyveinket s megkértem, informálja a főherczeget. Elmentem Wirknerhez is, ki a kancellária részéről Pozsonyban időzött és nagy befolyással bírt Reviczkyknél, sőt I. Ferencz kegyében is állt. A fejedeleme, a mint tudva van, különösen vágyott mindent megtudni, mi országában történik, még a házi viszonyokat és pletykákat is, a mennyire a felső körök s főhivatalnokokat illeték, ugyan azért a titkos rendőrségnek nagy szerepe volt alatta s gróf Sednitszky a rendőriminiszter csaknem oly befolyással bírt mint maga Metternich; Ferencz pedig abban találta legnagyobb örömét, ha Sednitszkyt is kifoghatott, s kimutathatta, hogy jobban van informálva, mint maga a titkos rendőrség. Minthogy a király az országgyűlés minden mozzanatát akarta ismerni, a kancellár Pozsonyba rendelte Wirknert, hogy mindenről tudósítsa, a mi történik vagy készülően van, ez pedig barátságos lábon állott Andrássy Józsiával és Pfannschmied Edével, a kormánypart két főemberével, kik neki megmondták a történet titkosabb részleteit, s gyakran vele beszéltek meg a teendőket. Sednitszky ellenben leküldte Ferstel osztálytáncosot, ki a postán kvártélyozta be magát, ott a gyanus leveleket törte fel, tartalmukról tudósította főnökét, csak hogy ily módon nem sokat tudott meg, mert a követek általában nem voltak nagy levélírók s nevezetesebb dolgokról nem leveleztek postán. A rendőriminiszter azonban külön közegeket is fizetett, hogy az országgyűlési pletykákat megtudja. Legintelligensebb tudósítója történetesen egy városi követ volt, ki Wirknert ismerte, információt végett hozzá eljárt, s neki mindig felolvasta jelentését. Ezt Wirkner mindig följegyezte magának, megírta Reviczkynek kivonatban, s levelet stafféta-val küldte fel, holott a városi követ postán ment. A kancellár e szerint mindig pár órával előbb tudta meg, minő jelentés érkezik a miniszterhez, mint Sednitszky maga, s ismervé a császár lelkületét, rendesen a posta megérkezése előtt elment audienciára s elbeszélte a pozsonyi jelentést. Sednitszky később jött, s Ferencz jó kedvében azzal fogadta, hogy már tudja mind azt, mit a miniszter jelenteni akar, elbeszélte a tudósítást s megkérdezte, tud-e ennél többet, mi Sednitszkyt Ferencz örömeire ropantul bosszantotta, Reviczky tekintélyét pedig növelte. E jelenet minden héten ismétlődött, mi végre a császárnak is annyira feltűnt, hogy

megkérdezte a kancellárt, miként juthat ő a rendőriminiszter titkaihoz. Reviczky elmondta ekkor, hogy van neki egy kitűnő meghitt fogalmazója Pozsonyban, ki mindent megtud. Ferencz szavára, hogy szeretné látni, Wirkner felhivatott, bemutatott s annyira megtetszett a császárnak, hogy neki a titkos kabinetben titkári állást ajánlott fel. Wirkner meghökkent, a fizetés fényes volt s ennél is többet ért a gyakori személyes érintkezés a fejedelemmel, huszonnégy órai időt kért tehát megmondásra; másnap azonban kijelentette, hogy gróf Reviczkynek közöni eddigi előmenetelét, jövővőjét tehát el nem hagyhatja, bármi előnyös állomás ajánlatának ellenében; Ferencznek ez annyira megtetszett, hogy a kancellárnak megmondta, miként irigylti töle fiatal barátját.

En ezeket nem tudtam, de ismertem Wirkner befolyását a kancellárnál, elmentem tehát hozzá, s elpanaszoltam neki bajaimat, mire ő megnyugtatót, s kieszközölte Reviczkyknél, hogy bennünket ezentúl nem bántottak, sőt minden fenyegetések dacára, mindnyájan, kik a társalkodási egyesülethez tartoztunk, akadály nélkül letehetjük az ügyvédi vizsgát. Bécsben azonban megkezdődött már az armánykodás Reviczky ellen, félbíberálismusa is veszélyesnek tartották, a telivér reakció volt készülöben.

A helyzetről.

Karcolat.

Bizony kiesik maholnap sarkaiból a világ, s kitudja, akad-e majd Hamlet, a kinek azt visszatenni feladatát jutna.

Ha politikai vezérezikírók volnánk, tömörkedni tudnánk beszélni a politikai láthatáron tornyosuló fellegekről, melyek keleten támadva, immár jóformán körülvettek bennünket s bullámot öntve, viharosan összecsapni készülnek felettünk. (Nehogy plágiummal vádolassunk, hát csak bevalljuk, hogy e szép retorikai figurát a muszka diákok manifestumából kölcsönöztük, mely a magyarokat azzal fenyegeti, hogy a szláv tenger elnyeli.) Mindenütt vesz, mindenütt harc és háború. A merre csak tekintünk, mindenhol köszörül a kardot.

Csak mi vagyunk azok a boldogok, a kiknek, úgy látszik, nincs okuk az aggodalomra. Vagy ha volna is, nem vagyunk oly vigyázatlanok, hogy eláruljuk. Csendes, nyugodt lélekkel alkudozunk a kormányval, hátha még ezt vagy amazt a garast meg lehetne takarítani. Még ez az alkudozás is csak úgy immel-ammal megy, nincs viharos ülés, nincs világot rengető szónoklat, nincs heves összeütközés, izgatott hangulat. Még Tisza se mennydörög úgy, mint azelőtt, s úgy találjuk, hogy Sennyey megelőző beszédeiben, amelyekben pedig szinte csak többet sejtett, mint a mennyit mondott, többet sejtett, mint a mostaniban. Széll Kálmán pénzügyér két óra hosszáig tartó beszédben csütörtökön fejezte be az általános budgetvitát, míg pénteken az ellenzéki szónokok beszéltek a most megkezdődő a részletes tárgyalás, mely egyhangú és bizony unalmas volt máskor is a nagyközönség előtt, de a mostani lehagoltság mellett kétszeresen az.

Szinte kedve jó az embernek megkívánni egy kis parázs háborút, úgy változatosság okáért.

Oszták sógoraink azonban még rajtuk is tultesznek a hidegvérűségben.

Tessék csak elképzelni, hogy most, midőn milliók előteremtéséről lehet szó, ha csakugyan ki találja utni a háború, most az, a kinek e milliókat majd gondozni kell, a közös pénzügyminiszter, tudományos felolvasásokat tart a Nilus-forrásokról. Helyesen jegyezte meg valaki, hogy jól teszi, a pénzforrásokról majd gondoskodik az — adósekutor.

De még ez a hidegvérűség is csak aequatori láz ahhoz képest, a mit az oszták diplomatá urakon tapasztalhatni. Magyarán mondvá, kutyába se veszik, hogy elől a muszka, hátul a német, köröskörül a monarchiát övező szláv gyűri minő kényelmetlen szomszédaság most nekik, ez ő nekik mind csak bliktri, s minden áron alkalmat keresnek, hogy még egyetlen megbízható szövetségesükkel, Magyarországgal is összeveszzenek. Egy angol diplomata azt mondta: „a jó barátból, akármennyi van is,

soha sincs elég“, — az osztákról, úgy látszik, az ellenségre értik ezt a mondatot.

A fenyegető külháborúval szemben nincs sürgebb dolguk, mint egy kis belviszályt keltetni, a mi ha sikerül, bizony felér hat armádiával — a muszáknak. Már megüzenték a hadat a magyar közgazdasági kiegyezés ellen, melynek megbuktán ugyan egy magyar embernek se szakad meg a szíve, de melyről mi mégis tudjuk, hogy a mostani körülmények közt mindenesetre jobb annál, mint ha szembe áll az oszták meg a magyar, mert ez esetben a muszka bizvást az ölébe teheti a kezét s kedvteliséssel nézheti, hogyan faljuk fel egymást az egyaszeri két prosz-lán módjára, kiknek végre csak a farkuk maradt.

Skene ur, a híres katonai ruhaszállító, vállalkozó és pénztözsér, kit a krach nem rokkantított még meg teljesen, az „gründolta“ meg Bécsben az oszták képviselői a konzorciumát, mely megbuktatására törekszik annak a kormányval, a mely a magyarokkal kötött gazdasági alkuban kötelezte, diplomaciai nyelven angasztította magát.

Az interpellációk egész özönvizet készülnek szegény fejére zudítani s mélyeségek titokban tartják a támadások tartalmát, hogy meglepjen vele, s ne egerjenek neki lélekzetvételre időt.

Ugyanakkor kikutatják a jegybank tárgyában a két kormány között megállapított pontozatokat, kinyomatják a hirdapokban, s dühösen fenyegetőznek az olyan bankó ellen, a melynek az egyik oldalra magyar nyelven lenne felírva, hogy „tiz forint“.

Hire jár, hogy a lángha borult oszták képviselőházat fel fogja osztalni a kormány. Ugyan hagyják meg az istenért, hadt tanítsanak meg bennünket arra a sokszor kapott, de mindannyiszor elfelejtett leckeire, hogy mi másnak igazságszeretere vagy épen jó indulatára nem számíthatunk, s a mire számíthatunk, az csupán a magunk ereje.

Ilyen helyzetben találja monarchiánkat a fenyegető európai vihar. Pedig már magunkban is elég roskadozó egy épület vagyunk mi, hogy állunk majd meg a szél ellen?

De mi azért csináljuk tovább a budgetet, s vitatkozunk a felett, hogy kétszer kétfő mért nem őt?

A kiben még a béke iránti bizalomnak egy szikráját keressük, az lord Salisbury, Anglia rendkívüli megbízottja, a ki most sorra járja a kabineteket az európai konferencia érdekében. Beszél Párisban Decazes herczeggel, Berlinben Bismarckkal, innen Bécsbe jön konferálni, s ez alkalommal nem lehetetlen, hogy a magyar miniszterelnök is oda megy, — s végül megpróbálja, lehet-e még okosan beszélni a Viktor Emánuel fejével is, a ki most ugyancsak (o)roszul gondolkodik.

Az orosz czár becsületszavára fogadta Lofus lord előtt, hogy nem akarja elfoglalni se Konstantinápolyt, se Indiát. A lapok most ezt úgy magyarázzák, hogy igaz lehet, a mit az orosz czár mond, csak hogy Konstantinápolyon és Indián kívül is van ám a világon féltetni való.

Vámbery pedig elköveti azt a felségsejtést, hogy történelmi visszapillantást közöl, melyben mutogatja, mennyit ér a czárok esküje. Kisüti, hogy annál többet ér — a fakova.

No hiszen, majd lesz Vámberynek, csak foglalja el egyszer a czár Budapestet!

Junius Brutus.

Irodalom és művészet.

— „Magyarország ethnographiája“ Hunfaly Páltól megjelent, mint egyik kötete a magyar tudományos akadémia könyvkiadó-vállalatának. Alapos és részletes bírálatát a szaktudósokra bízva, mi csak annyit említni róla, hogy a tudós szerző nagy tudományos készllettel dolgozta ki a ránk magyarokra kiváló érdekű tárgyat, oly módon azonban, hogy tudományos tárgyalása külföldön is nagy figyelmet fog kelteni azok előtt, kik hazánkat ethnographiailag szemlenni meg akarják ismerni. A tudományos bevezetés után, mely a népek osztályozásának módját

és alapelveit úgy szólván egész történeti fejlődésében megismerteti, áttér a magyar és erdélyi föld ismeretetésére, a minőnek azt a történelem előtti kor maradványai mutatják; majd a római korban adja e földnek és népeknek rajzát, s így halad tovább a germán és hun korszakon, az avarok korán s a frank-német uralkodás (Nagy Károly császár és utódai) időszakán át egész addig, mikor a volt Avarország Magyarországra lesz őseink honfoglalása által. E ponton Magyarország mai lakosságára tér át, s megismerteti azt történeti fejlődésében népfajok szerint. Legtöbb történetesen a magyarság ismertetése foglal el, s ezt az őstörténeti források és a nyelvben rejlő bizonyítékok szerint, az összehasonlító nyelvészet eredményei alapján, a legérgebb kortól kezdve tárgyalja. A magyar nyelv és nemzet származási időszaka következik ezután, s úgy tér át a magyarok őstörténetére a magyar krónikák szerint a megismerteti a kereszténység és a királyság meghonosulását s kifejlődését a magyarok között s a bojott ismaeliták, bolgárok és zsidók történeti hatására is kiterjeszkedik. Nem feledek meg azon népekről se, melyek a magyarsággal összeolvadtak, mint a besenyők, hunok, jászok, itt maradt tatárokat, a végre megismerteti a magyarság jelen állapotát, a magyar helységek és a magyarok számát és az elterjedt hitvallásokat, s a magyarok számát összehasonlítja a többi nemzetiségek számával. Majd a németek, szlávok, rumunok, cigányok, őrmények és zsidók minden oldalra ismertetése és jellemzése után egy rövid visszapillantás zárja be a gazdag tartalmu tanulmányt. E rövid és igen változatos kivonat is mutatja, mily sokoldalú, mily változatos és mily tanulságos olvasmányt nyerne a magyar tudományos akadémia könyvkiadó-vállalatának aláírói e munkában, s már maga a tartalomjegyzék áttekintése is igazolja, hogy e mű nemcsak Magyarországon lesz kelendő, hanem érdeket fog ez kelteni minden nemzetnek azon olva ői előtt, kik alapos népismeretű tanulmányokban gyönyörködnek. Nagyon helyesnek tartjuk tehát a gondolatot, hogy e munkának német fordítása is megjelent a hazai német ajkuk és a külföldi olvasók számára. „Ethnographie von Ungarn“ ezim alatt jelent meg e fordítás Schweicker J. H. tanártól fordítva a szerző beleegyezésével, s a Franklin-társulat adta ki, Budapest, de Lipcsében (Haesselnél) és Bécsben (Gori-scheknél) is kapható. A német fordítás ára 4 frt 50 kr. o. é. A magyar eredeti csak az akadémia könyvkiadó-vállalatának aláírói kapják meg illetményök fejében.

— A magyar tudományos akadémia könyvkiadó-vállalatából beküldött meg hozzánk a következő két munka: „A philosophia története Thal'stól Comteig.“ Irta *Leuco György* Henrik, fordította dr. *Bánóczy József*. I. kötet. E kötet a görög bölcsélet történetét bezárólag Plátóig ismerteti szépen irt és jellemző elrajzokkal együtt; bevezetés gyanánt a pozitív philosophia alapait ismerteti elég röviden és nagyon szellemesen, úgy hogy ily rövid kivonatba alig lehetne más írónál a positivizmus irányával és módszerével megismerni. A másik munka: „Müller Miksa újabb felolvasásai a nyelvtudományról“ fordította dr. *Simonyi Zsigmond*. Tudományos munka, de oly kitűnően van írva, mint Müller Miksa felolvasásai szoktak lenni, hogy a szaktudósoknak is tanulságosak, a nagy közönségnek is élvezetesek.

— A „Budapesti Szemle“ f. évi november-decemberi száma a következő tartalommal jelent meg: „Az 1737-iki szerbországi hadjáratról“ *Salomon Ferencz*ől; egy egykoru napló után közölt ismertetés. „Életem és korom“ *Pulsky Ferencz*ől; a szerző önéletrajának folytatása egész a jurátuskorig. „A földbírtok és a társadalmi kérdés“ *Hege-dia Sándortól*. „A szinképi elemzés újabb vivmányai“ *Nendreich Károlytól*. „A Tristramunda Németországban“ ezimű tanulmány első része *Heinrich Gusztávtól*. „Családi boldogság“ ezimű orosz beszély Tolstoj után fordítva *Szentkirályi Albertől*. Költemények: „Balgatag gyümölcsfák“ *Lévay Józseftől* és Burns Róbert dalaiból három fordítás *Dömötör Jánostól*. „Egy hirdapíró a francia akadémiaiban“ *T. D.-től*, mely ezim alatt az a kitűnő beszéd áll, a melylyel *Cuvillier-Fléury* a francia akadémiaiban a leghíresebb francia hirdapírók egyikét *John Lemoinet*et üdvözölte. Az „Értesítő“

ben *Fenyvessy* Adolf Matlekovich Sándornak „Az osztrák-magyar monarchia vámpolitikája 1850-től kezdve napjainkig” című munkáját, *Beöthy* Zoltán az észak-amerikai Bret Harte új regényét „Conroy Gábor”-t, *Lány* Lajos pedig a hírhedt Strousberg önéletrajzát ismerteti, mely ismertetések többé-kevésbé híradatok is. — E füzettel az 1876. évi folyam be van fejezve. Megemlítjük, hogy a kiadó Ráth Mór a jövő évi folyamra is az eddigi feltételek mellett nyit előfizetést: egy évre 12 frttal, fél-évre 6 frttal; egyes számok ára pedig 2 frt.

— **Kisfaludy Sándor** kiadatlan versei közül olvastunk a héten kettőt az „Életképek” hasábjain. Érdekes maradványok, melyek közül az egyiket mi is bemutatjuk olvasóinknak.

Rózi.

A szép Rózi titkolódzik
Szíve lángját fedezdi,
Mert ha pirul, háborodik,
Az ki-kí észreveszi.

Hol bus, hol vig, nyughatatlan,
Látni, hogy ez gyötrelmen
Csak hibába! alkalmatlan
Portéka a szerelem.

— „**A Duna Budapest.**” Ez a címe egy jelentésnek, melyet Révy Gyula külföldön nagy hírnévvel bíró mérnök gr. Andrássy Gyulához intézett. A hat ivre terjedő könyv magyar és angol nyelven jelent meg. Angolból *Hungary* János fordította magyarra. Révy e jelentésben kifejti, hogy a soroksári Duna-ág elzárása által a folyó „egyen-súly” zavarotott meg, hogy a történet „szabályozás”-nak nincs párja a következmények nagyságára nézve, hogy e „szabályozás” Magyarország fővárosára állandóan veszélyt, mely azonnali a folyó partján levő más városokat is veszélyt, nevezetesen Komáromot és Győrt. Szerző kimondja, hogy a soroksári ágat okvetlenül meg kell nyitni minél előbb — különben a Duna meg fogja azt magának nyitni nem sok év alatt, még pedig az ország roppant költségére és veszteségére. Végül hivatkozik Révy a nagy folyók hidraulikai viszonyait tárgyaló nagy munkájára, hol ki van mutatva, mily nagy távolságokra hat a folyón fölfelé valamely alsóbb állomáson mutatkozó jelentékeny emelkedés. A munka, melyhez több táblázat van csatolva, mindenesetre nagy feltűnést fog kelteni, kiválsan az érdeklőkörökben.

— „**Fölföldított állami lét**” című alkotmány-tani fejtegetés jelent meg Tetty Nándornál. Irta Harsányi Pál. Kiadta: Harsányi Elek. Ára a vas-kos fizetés 2 frt 80 kr.

— **Pályaművek.** A természettudományi-társulat növénytani pályakérdésére (kultivált növényeinek betegségeinek leírása) két pályamunka érkezett, melyeket a bírálóknak már kiadtak, s az eredményt a jan. 17-diki közgyűlésen hirdetik ki.

— **Két naptár** jelent meg újabban Légrady testvérek kiadásában. Egyik a „*Hölgyek naptára*”, ötödik évfolyam, tulajdonképpen szépirodalmi tartalommal; ára csinos kötésben 1 frt 20 kr. — A második naptár címe: „*Házi naptár*”. Negyedik évfolyam 13 képpel. Szerkesztette *Hindy* Árpád. A gondosan és érdekesen összeállított naptár számos ismeretterjesztő és mulattató cikket tartalmaz, s ára 50 kr.

— **Új lapok a vidéken.** „Kassai Lapok” cím alatt hetenként kétszer megjelenő politikai, társadalmi s irodalmi új lap indult meg Kassán; szerkesztője Rózságyi Antal tanár. Előfizetési ára egész évre 6 frt. E lap a szabadelvű párt közlönye. — *Lőrinczy* János, az „Eger” című lap veterán belmunkatársa, jövő évtől „*Hecceggyei Közlöny*” cím alatt új lapot indít meg.

— **A nemzeti színház** pénzügyi állapotáról a belügyminiszter terjedelmes jelentést adott be a képviselőházhoz. Ez intézet is alá van vetve napjaink uralkodó hatalmasságának, a deficitnek. Az 1875/6. évi színházi költségvetés 524,515 forint kiadás és 496,400 frt bevétel, tehát 28,115 frt deficit volt előírva, — de az eredmény 30 ezerrel nagyobb, vagyis 58,115 frtnyi deficit lett. A színház bevételei az utóbbi években egyáltalán következetesen hanyatlának. Így a bérleti napi bevételek 1873 és 1874-ben tettek 315,033 frtot, 1874—5-ben 276,232 forintot, 1875—6-ban 239,239 frtot, minél fogva 1876—1877-re

csak 132,000 forint volt előírnyozható. Az 1876—77-iki előirányzatban az összes kiadás 498,396 frt, mely összegből 356,000 frt esik a személyzet fizetésére, 8000 forint, irói díjakra 20,000 forint vendégekre, 30,000 frt butorok s díszletekre; 17,000 frt adósságfizetésre s kamatra. — Ezzel szemben a színház bevételei összesen 237,500 frttal vannak felvéve, mely összegből 62,000 frtot a bérletekből, 170,000 frtot a napi bevételekből várnak. A nemzeti színház tehát saját bevételeiből kiadásainak még felét sem képes fedezni. Nagyobb szubvenzióra van szüksége, mint a mennyit összes bevételei tesznek; és pedig kapni fog a király udvartartásából 210,000, az országos színházi alaphól 6800, az országgyűlés által megszavazott 36,000, s végre a gróf Károlyi-féle alaphól 10,500; összesen tehát 263,300 frt szubvenziót.

— **A népszínházban** nov. 18-án tetszés közt mutatták be Lecocq új operettjét „*A kis doktort*”, s azóta folyton teli ház előtt adják. Szövege, melyet Chivot és Dunn írtak, frívól, mint általában minden ily fajta francia mű. Egy tapasztalatlan fiatal doktor kalandjai vannak előadva, ki Palermóba megy, megismerni a világot, és ott szerelni viszonyosságokba bonyolódik. A zene elejétől végig kellemes és változatos. A szereplők közt legjobban tetszik Vidmár Erzsik a. k., ki egy élénk virágáruslányt személyesít ügyesen, s énekel vidáman és szép hangon. A közönség mindig sokat tapsolja, és valóság-gal déldegeti, mert alig feléves színi pályáján nap-ról napra halad, s mióta Solodné betegeskedik, az ő szorgalmát és tehetségét veszi igénybe a népszínház. A „kis doktort” Kápolnai jobban éneklí, mint játsza. Jó közreműködők Solymosi, Egyűdi, Darai Karolin is, s az énekkar. Az énekes újdonság hatás tekintetében versenyez ugyane szerző népszerű „Angot”-jával, noha „Angot” szövege szerencsésebb alkotásu.

Közlötések, egyletek.

— **A magyar tud. akadémia** nov. 20-iki ülésén *Kautz* Gyula érdekesen szölt „A nemes érzekről az emberiség történetében”, kimutatva az arany és ezüst befolyását a gazdasági viszonyokra. Némelyek szerint a nemes érzeket a babyloniai alkalmzták először pénz gyanánt; Görögországban Krisztus előtt 800-ik évben vertek először pénzt ezüsből. De a biblia szerint már Ábrahám ezüsttel fizetett s Dávid király hozta forgalomba az aranyat. A rómaiak Kr. előtt 269 évben vertek ezüst pénzt, s Julius Caesar alatt hozták forgalomba az aranyat. Olaszországban a 13. század vége felé, Angliában a 14-dik század közepe táján, Franciaországban szent Lajos alatt, hazánkban pedig szent István óta vernek pénzt. Hazánkban azonban hihetőleg már a vezérek is verettek saját arczképre ezüst pénzt. Az ő korban Afrika tartományai s különösen Aethiopia mesés mennyiségű aranyat termeltek. A népvándorlás alatt nagymennyiségű pénz veszett el a forgalomból, s a középkorban e miatt nagy volt az ársokkenés. Amerika felfedezése azonban kimerítetlen nemes érczadományával egész új korszakot nyit meg a pénz történetében. Humboldt nyomozásai utján 1545—1600-ig évenként átlag 24 millió frt értékű nemes ércz vándorolt Európába. Jelenleg Amerika, Ausztrália és Oroszország szolgáltatják a legtöbb nemes fémét a művelt világnak. A nemes érczek értéke jelenleg 17,600 millió frt értéket tesz ki a világon, s ebből 11 ezer milliót szolgáltatott Amerika; ez összegből 12 millió esik az aranyra 1850-ig. A lehető leghitelesebb kimutatás szerint Amerika 1350-től kezdve 270, Európa 20, Ausztrália 100, Afrika 28, Ázsia 32 millió értékű nemes érczet termel évenként. — *Kautz* után *Jakab* Elek értekezett „A Ghyeczy Erdély történelmében” cím alatt. Az Erdély különválása után óta átment magyar családok közt volt több Ghyeczy is, ezek közt Ghyeczy János, ki 1585-től 1588-éveig Erdély kormányzója volt, s az értekezés szerint hibásan írják nevét „Géczi”-nek. Ezzel kapcsolatban fejtegette az alapelveket, melyeken a kiskoru uralkodók mellé kormányzókat adtak, mint Hunyadi, Szilágyi, Ghyeczy (a kiskoru Báthory Zsigmond mellett) és az adatokból azt a tényt állapította meg, hogy ifjú János (Zsigmond) választott királyon kezdve egé-

szen II. Apafiig a Hunyady-Ghyeczy-féle kormány-zói utasítás alapelveinek szellemében helytartók és kormányzók vitték a kiskoru erdélyi fejedelmek helyett Erdély kormányzását épen ugy, mint a magyar királyságban a kiskoru királyok felségi jogait királyi helytartók, választott kormányzók és törvényes nádor-ispánok gyakorolták.

— **A Petőfi-társaság** megalakult e hó 23-án. A társaság céljainak tűzte ki a szépirodalom emelését, az írók munkásságának fölbérezését, s az irodalompartolás előmozdítását. Szervezete körül-belől olyan, mint a Kisfaludy-társaságé; tagjainak száma 40 lesz. Az alakuló gyűlésen egyhangulag Jókait választották elnöknek; alelnök Eszaky Károly lett, titkár Szana Tamás, pénztárnok Paulay Ede, ellenőr György Aladár. A társaság következő tagokból áll: Jókai Mór, Szigligeti Ede, Eszaky Károly, Balázs Sándor, Vadnay Károly, Szana Tamás, Törzs Kálmán, gróf Zichy Géza, Ábrányi Emil, Endrődy Sándor, P. Szathmáry Károly, Várady Antal, ifj. Ábrányi Kornél, Törkös László, Vértessy Arnold, Károly Gy. Hugó, Balogh Zoltán, Szemere Miklós, gr. Teleki Géza, Lauka Gusztáv, Komócsy József, Hatala Péter, György Aladár, Névy László, Paulay Ede, Csiky Gergely, Tóth Endre, Erdődi Béla, Szász Gerő, Melzl Hugó, Abo-nyi Lajos. Az így megalakult Petőfi-társaság még 9 tagot választ a legközelebbi gyűlésén.

— **A philosophiai társaság** ideiglenesen megalakult. Elnöke Molnár Aladár, jegyző dr. Harach József választott meg. Az alapítók több, böselemmel és aesthetikával foglalkozó egyént választottak meg a társaság tszjává, s elhatározták, hogy mielőlt lehetséges, egy bölcselmi füzetet is adnak ki.

— **A honvédegyletek országos gyűlése** e hó 26-án reggel 9 órakor nyílik meg a pesti megyeház termében. A küldöttek az előtte való napon érkeznek.

Egyház és iskola.

— **A három egyetemen** bejegyzett hallgatók létszámáról a hivatalos lap kimutatást közölt. E szerint a budapesti egyetemen beiratkozott 2551 rendes, 311 rendkívüli, összesen 2862, (mult évben 2716); a műegyetemen 699 rendes, 10 rendkívüli, összesen 709, (mult évben volt 835); a kolozsvári egyetemen rendes 331, rendkívüli 44, összesen 375 (mult évben volt 380) hallgató. Tehát a három egyetemnek ez évben 3946 hallgatója van, 15-tel több, mint a mult évben.

— **A szegedi közégi népiskoláról** értesítőt adott ki a szegedi tanítótestület. Legelőbb a népoktatási története van tárgyalva Ferenczy János által. 1868 óta e városban 12 osztály alakult s a tanyai iskolák száma 12-re emelkedett. Vass Mátyás az iskola fontosságáról értekezik. Ezután következnek az egyes érdemsorozatok. A 37 osztályban volt a tanév végén 2837 növendék, évközben kilépett 378, a tanyai rendes iskolákba járt 1815, a vasárnapiakba 256, az ipariskolákba 682 tanuló. Így a tanulók összes létszáma volt 6113. A városban tanított 52, a tanyákon 21 tanító s tanítónő.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

— **Bakay Nándor**, kit a földmívelési miniszterium küldött ki a kendertermelés érdekében Olaszországba — mint az „Egyet.” írja — beadta már jelentését a miniszteriumhoz. Kiemeli többek között ebben, hogy *Kossuth* Lajos ajánló levelet adott neki fiához: *Ferenchez*, ki Csesenában egy angol társulat kénybányájának és finomító gyárainak vezérigazgatója. *Kossuth* Ferencz ügyes vezetőket adott Bakay mellé, kik azon vidék kendertermelésének minden ügyébe be vannak avatva. Itt aztán alkalma volt a kenderre oly nagy fontosságn áztatás gyakorlati módjait megismerni az áztató medencéknek. Főlemlíti a jelentés, mily nagy gondot fordítanak Olaszországban mind a kormány, mind a tekintélyes birtokosok a gazdaság ez ágára, mely 1,300,000 mássányi kender s 300,000 mássányi lentermelés mellett, nyers állapotban 50 milliónyi tőkét képvisel.

Mi újság?

— **A trónörökös** e hó 19-én tett vizsgálatot Gödöllőn a hadi tudományokból, a király jelenlétében. A vizsgálat reggel 7 s fél órakor kezdődött, s végződött 9 óra után. A trónörökös jól felelt valamennyi kérdésre, s különösen a hadtörténelemben igen jó tájékozottságot, s egyes hadi események megítélésében helyes felfogást és egészséges ítélet-erőt tanúsított. A király a vizsgálat befejezése után e szak oktatójának, Reinländer Vilmos vezérőrnagynak teljes megelégedését nyilváníttotta.

— **Gr. Andrássy Gyula** számos részvénytilatkozatot kapott édes anyja elhunytá alkalmával. A német császárné a követtség útján, a német trónörökös és neje pedig egyenest a grófhöz intézett táviratban fejezték ki részvétőket. A badeni nagyhercege, az összes főhercegek, köztük legelőször Rudolf trónörökös, szintén részvénytilatkozatokat küldtek neki.

— **A párisi világkiállítást** aligha megtartják 1878-ban. A német kormány, a mostani viszonyok közepette, igen kétségesnek tartaná az előkészületeket, s a „béke művében” (mint a világkiállításokat szokás nevezni) nem akar részt venni. Bismark a párisi porosz követhoz intézett utasításában azt mondja, hogy nem érzi magát indítva 50 millió márka hitelt kérni a parlamenttől ily kétséges vállalatra. Végül mérvadó azon körülmény is, hogy az elzásziak nem akarnak Párisban mint német kiállítások szerepelni. Svájc, Svéd- és Norvégország is kijelentették, hogy a sürűn jövő kiállítások költségét nem győzik. Gr. szerint, a fenyegető helyzet következtében, hr. Andrássynak sincs nagy kedve, hogy monarchiánk részt vegyen a kiállításban. Oroszország pedig nem kiállításra, hanem háborúra készül.

— **Téby.** A pénzügyminiszterium egyik derék és nagy szorgalmu tisztviselője, *Desseuffy* Lajos miniszteri tanácsos, már hosszabb idő óta gyöngéledett, míg végre pár nap előtt oly heves rohamok lepték meg, hogy az országos tébolydába kellett szállítani.

— **A budai loteria** nov. 4-iki húzásakor igen sokan csináltak ténort az 5-10 és 50-es számokkal. Azon számok közül való csoportozat ez, melyek mindig tömegesen vannak megtéve. Mindjárt a húzás után pár nappal írták a lapok, hogy egy falusi lelkész, ki az északi vaspályán jött Budapestre, elvesztette lotteria-cséduláját, melynek beváltása végett nyert a fővárosba. Ő is az említett három szám által nyert. Gyulán öt nagyobb összegű ténort volt, Szegeden négy, Szabadkán hat, Debreczenben négy, stb. Budapestben főképp a Józsefvárosra mosolygott a szerencse. A lottó-pénztár eddig már többet fizetett 250,000 frtnál az 5—10—50 után. Ebben még azonban nincs benne a lotterias boltok által kifizetett igen sok apró nyeremény.

— **Pör a szerb kormány ellen.** Számos fővárosi iparosnál katonai kőpenyeket rendelt meg szeptember elején a szerb kormány, s előlegeket is adott. Most azonban vonakodik átvenni. Az iparosok tehát pör útján akarnak pénzükhöz jutni.

— **Az orosz küldemények** Szerbia felé, nagy halmazban gyűltek össze egész nyáron a budapesti fővámháznál. Most azonban egyszerre abban maradt, s nem érkezik többé semmi. Volt e szállítmányok közt tégés, fehérnemű, rum, szesz hordókkal, gyógyszerrel, thea stb. A pénzügyőrök szigorúan felügyeltek: vajjon a csomagok nem rejtenek-e tilos tárgyakat, de ilyenekre nem akadtak. Csak egy ízben foglaltak le dynamit-szállítmányt.

— **A keleti bonyodalmak** kusztál szálai nyugozik egész Európát, s izgatottan várja a Konstantinápolyban e hó 25-ken összeülő konferenciát, melytől nem remél ugyan békét, de mert a válság kitörése több mint valószínű, s arra itt adják ki a jelszót, tehát az idegőrdült koczka elvetését is innen várhatni, mielőlt támadásra kész lesz Oroszország. Addig pedig fegyverkezik Törökország és Anglia is, mely nem akar néző lenni, s határozottan kijelentette, hogy Konstantinápolyt és a Bosporust meg fogja védelmezni. Kik fognak még hadakozni, s ki ellen, vagy ki mellett? Ez olyan kérdés, melyre a keleti ügyek bonyolult természete következtében még mindig rejtve van a kérdés a semlegesség lépével. Az oroszoknak a humanitás és szabadság nevében vitt nagyszerű pompája ráirányozta a figyelmet az utóbbi időben a szegény lengyelekre, kiknek nyakára ismét kemény csapatokat küldenek az oroszok. A lengyel emigráció tagjai ugyan tiltakoznak, mintha ismét lengyel fölkelés készülne, de annyit mégis kijelentenek, hogy boldognak éreznék magát Lengyelország, ha a csár annyit adna lengyel alattvalóknak, mint a mennyit követel a bolgárok, hercegovinaiaknak és bosnyákoknak Törökországtól. Szerbiáról most már nincs szó. Milán és népe ügyetlen volt, s nem tudta fegyverrel kivívni, a mit Oroszország akart, egy Dél-Szláviát, s most magának Oroszországnak kell fegyverhez nyulni, ha patronusi fenségében meg akar maradni a szlávok közt. A szerb miniszterium is lekötözt, és Résztes végképen visszavonul. Marinovics pedig Pétervárra ment, hogy megkerelje a csárt, a ki most mindig haragos, sokat beszél a háborúról, s csak Anglia követe számára van enyelgő szava és biztatgatása, hogy Oroszország nem akar hódítani és Konstantinápolyt, még ha adnák, sem venné el.

— **A bécsi egyetemi lengyel ifjuságot** a zág-rábi és bécsi szláv tanulók felhívták, hogy vegyenek részt a török-ellenes tüntetésben, melynek éle a magyar ifjuság ellen van irányozva. A lengyelek visszautasították e felhívást. Noha nem helyeslik — egy mond válaszukban — hogy a magyar ifjuság a humanitás elveit egyoldalulag értelmezi, s nem törekvésében kárhoztatja a szabadságra küzdő népeket, de mivel Szerbiának oly szövetségese van, ki megtagadja a civilisatio elveit, kemény erőszakkal nyomja el a lengyelek vallását, nyelvét és hazafias érzületét: ők ily szövetséget nem támogathatnak, mert az nem fog szabadságot hozni a szlávokra, hanem csak rabszolgaságot.

— **Főlkérés.** „*Magyar zenészeti lecke*” szerkesztésével foglalkozván, egész tisztelettel kérem mindazon hazai zenészeket, zeneszerzőket, dalművészeket, hangszerkészítőket, kik eddigelé életrajzi adataikat hozzáem be nem küldték, hogy azokat legelőbb f. évi december hó végéig beküldeni sziveskedjenek. Budapest, IV., Lipót-utca 22. szám. — *Sághy* József.

Halálozások.

Piketty Gusztáv, volt honvédtábornok, szabadságharcunk egyik legkiválóbb bajnoka, elhunyt Solymos-Bucsaván, hol az utóbbi időben mint nyugalmazott magyar kir. tábornok nyugdíjban élt. Elhunytak még: Zabolai gróf *Mikes* Károly 62 éves korában Szász-Fenesen. — *Petrík* János Jakab, a soproni evang. hitközség hitközsónoka s a lyceum nagyműveltségű tanára, 62 éves korában. — *Unyváry* János, volt kincstári alügyész, 73 éves korában a fővárosban. — *Kracsvezesku* László, kubini (Szörény megye) járásbíró. — *Wöhler* Kolos,

magyar állami vasuti tisztviselő 28 éves korában. — *Özv. Karátsongyi* Manóné 97 éves korában Budapesten. — *Bory* Pálné, szül. Osztróltzky Ludovika, ki végrendeletében 500 frtot hagyott a b.-gyarmati kórháznak. — *Boszák* Istvánné, szül. Povovszky Anna, 59 éves korában Miskolcon. — *Vranjczány* Miklós, egykor nagykereskedési vállalkozó, Károlyvárott, ki testvéreivel együtt Horvátországban sok adományt tett, jelesen délszláv akadémia 10 ezer frtot, a zág-rábi egyetemre 5 ezer frtot adott.

Szerkesztői mondanivaló.

— **S. Janka.** Nagyon emlékezett Moore Tamás egy (magyarul is) ismeretes dalára: „Go where you wait thee” („Menj a merre dicsőség hajti”). Ugyanaz az alapszeme, menet, forma, dallam. Csak hogy ez — halvány másolat

— **Pítost.** Feriz. Vettük és adjuk. — **K-vár.** „Egy a sok közül” ezim alatt küldött beszélyben némi ügyesség mutatkozik, de még sok gyakorlatra van szükség mind az elbeszélés, mind a jellemzés, mind a mese-alkotás körül.

— **Dunaföldvár.** B. E. A legilletékesebb helyről vett értesülés után mondatjuk, hogy olyan nincs. A fényképről csak látás után ídhetnénk.

— **B. P. Zeiga.** Verselménye, a mellett hogy merő áldatlan próza, érhetetlen is. Gúny akar-e lenni, vagy komoly tanács?

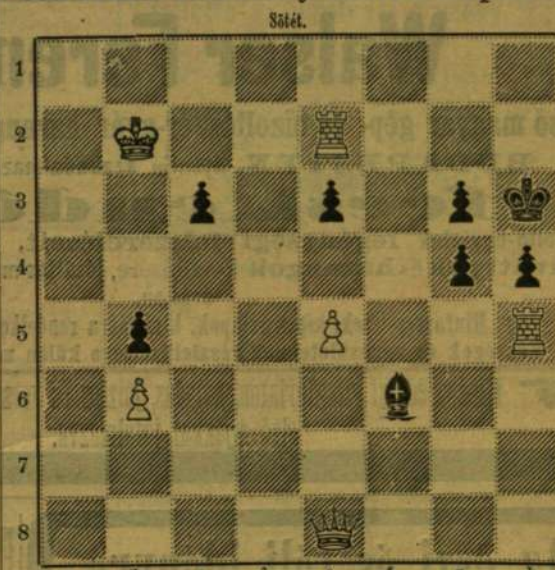
— **S. S.** Fordítása Schillerből választva sines jól, a mennyiben a nagy költőnek egyik leggyöngyösből versét választotta; sikerülve még kevésbé. A másik: az eredeti még gyöngyösből a fordításán minden tekintetben.

— **A gyufa.** Elég érdekes, csinosan is van írva. Sora ha kerül, közölni fogjuk.

— **Drága virág.** Az eszme, ha nem új is, elég csinos; a költemény menete is meglehető. De a külföldi oly gyenge, annyira gyakorlatlan kére mutat még, hogy lehetetlen volna a nyilvánosság elé lépni vele.

SAKKJÁTÉK.

886. számú feladvány Klett Fülöptől *

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

881-dik számú feladv. megfejtése.

(Klett Fülöptől K.-ban.)

Világos. Sötét.
1. Hf2—d3 Fe4—d3;
2. Bf7—d7 Ke6—d7;
3. Bf5—f7 mattot ad.

Helyesen fejtették meg:
VESZPRÉMBEN: Fülöp J. Nagy-Körösi; Nemesik L. GELSEN: Glesinger Zeig. és Kovács L. SÁROSPATAKON: Gérecz K. BUDAPESTEN: Németh Péter DEBRECZENBEN: Zagyva I. K. J. és F. H. MISKOLCON: Hartmann t. A PESTI sakk-kör.

* A rajnai tizedik sakk-kongresszus megfejtési jutalom-feladványa. A kiírt idő alatt — négy óra — megfejtője nem akad.

Felölös szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér 2. sz.)

Tartalom.

Visszatérítés a IX. nemzetközi statisztikai kongresszusra (két arczképpel). — Mezőhegyes (képpel). — Az osztrák állami vasúttársaság resicai telepe (képpel). — Archimedes pontja. — A magyar tengerpartról (képpel). — **Melléklet:** A kongresszusi vendégek Magyarországról. — Az ifjusági egyesület Pozsonyban. — A helyzet-ről. — Irodalom és művészet. — **Közlötések, egyletek.** — **Mi újság?** — **Halálozások.** — **Szerkesztői mondanivaló.** — **Heti-naptár.**

HETI-NAPTÁR.

Hónap és hetinap	Katholikus és protestáns naptár	Görög-orsz naptár	Iszlám naptár	Nap		Hold	
				kai	nyug.	kai	nyug.
	november	november (6)	Kislev. Resch.	6. p. 6. p.	6. p. 6. p.	6. p. 6. p.	6. p. 6. p.
26. Vasárnap.	1. 25. Konrád	14. 25. Fülöp	10.	7. 23. 4. 12.	1. 35. 1. 11.	7. 24. 4. 11.	1. 51. 2. 21.
27. Hétfő.	2. 26. Ákos	15. 26. Kar. el. bjt. kezd	11. Dán	8. 24. 5. 13.	2. 36. 2. 12.	8. 25. 5. 12.	2. 52. 3. 22.
28. Kedd.	3. 27. Sosthenes hitv.	16. 27. Máté	12. Dániel	9. 25. 6. 14.	3. 37. 3. 13.	9. 26. 6. 15.	3. 53. 4. 23.
29. Szerd.	4. 28. Saturnin	17. 28. Gergely	13. Dániel	10. 26. 7. 15.	4. 38. 4. 14.	10. 27. 7. 16.	4. 54. 5. 24.
30. Csüt.	5. 29. András apostol	18. 29. Pál	14. Dániel	11. 27. 8. 16.	5. 39. 5. 15.	11. 28. 8. 17.	5. 55. 6. 25.
1. Pént.	6. 30. Elágus, Natália	19. 30. Abadías	15. Dániel	12. 28. 9. 17.	6. 40. 6. 16.	12. 29. 9. 18.	6. 56. 7. 26.
2. Szomb.	7. 1. Bibiána, Rómus	20. 1. Gregor	16. 1. Sáb. Tajsa	1. 29. 10. 18.	7. 41. 7. 17.	1. 30. 10. 19.	7. 57. 8. 27.

H. d. változásai. ☾ Utolsó negyed 8-án 3 óra 39 perczkor reggel.

767

tombsok
 50-100 nye-
 külföldi gyokarlat, fényezés és tréce is.
 gyakkori és lenak 1 tombsola 50 és 60 me-
 mennyig 4 fős és 100 db nyesteményig 9 fős is.
 vannak szombi és rakó klotyú nyestemé-
 nyi, melyek trécek elő köztét meg 2-3 főt. Vannak h. szombi h. sz.
 névzetük is 15, 20, 30, 40, 50 fráter, és a magye no-
 meg 40 és 1, ez. Külföldi és alsó egy próbát, a magye 95. é-
 kezik az ily tomb lak ezél szombi-gerst.

Egy angol igen finom Walesi-herczeg-zsebké. 1866 finom pengé, vasmag, díjla békakézf. nagy elefantcsont 1.20 frt.

stájer nemez-kalapok,
 szürke szín, sülddel díszítve, a leg-
 elegánsabb díszlet minden nagy em-
 bernek számára.
 1 db nagy számúra 1.40, 2 frt.
 1 db átlak 1.1-1.50 frt.

Zseb-mikroszkóp
 500 szoros nagyítású, egy nagy bálha-
 és fantsuk látrók. Miel a vizslet is lesz ember-
 látrók. Egy árú 05 kor egész 2.50 früg.

diszkrét cselek,
 ett történeke.

